

ÅRSBERETNINGEN 2022

MUSEUM LOLLAND-FALSTER

ÅRSBERETNING 2022

Formandens forord:	2
Kort om MLF virke, lov og arbejde:	4
Tysk og engelsk oversættelse af samme:	5
Sundfarten	8
Dania Slavica	12
Stormfloden 1872-2022	14
Den store tangtid	17
Aages samling	18
Arkæologisk forskning:	20
Moseskeletterne ved Byhavevej	23
Under Jorden	24
Fornebyskatten	25
De døde også i gamle dage	26
Hverdagens glemte tekstiler	28
Fodsporene i sandet	30
Tag og Fag	32
Brugerundersøgelsen	34
Fonde, donationer og sponsorer	36

Forside fotos: Til middag hos Falsterbonden
Fotograf: Ingrid Riis

Museum Lolland-Falster Årsberetning 2022
ISSN: 2794-5235
Udarbejdelse: Museum Lolland-Falster
Fotografer: Ingrid Riis, Jakob Nyborg Andreassen
Museum Lolland-Falster

FORORD

Af bestyrelsesformand Michael Fagerlund

Det er med glæde, at Museum Lolland-Falster i 2022 har indgået en fornyet 4-årig driftsaftale med Guldborgsund og Lolland kommuner. Samdriftsaftalen giver museet forudsigelige og trygge rammer omkring en væsentlig del af vores økonomi, særligt idet tilskuddet fastholdes uændret. I en tid, hvor de kommunale budgetter er under pres, kan det ses som et udtryk for anerkendelse af, at museet spiller en vigtig rolle for borgerne i vores region.

Museum Lolland-Falster har længe arbejdet på at skaffe vores uvurderlige samlinger bedre opbevaringsvilkår. Som et vigtigt led heri har museets ledelse løbende været i dialog med såvel Guldborgsund som Lolland Kommune om medfinansiering af magasinet, og hver af kommunerne har velvilligt afsat 1½ mio. kr. til dette.

Desuden har det været drøftet indgående, hvor magasinet skal opføres. Der stilles nemlig ikke blot krav om de rette bygningsegenskaber til styring af temperatur og luftfugtighed foruden beskyttelse imod klimapåvirkninger fra såvel solskin som regn. Der er også hensyn at tage til placeringen. Rystelser fra større veje eller jernbaner kan påvirke såvel bygning som genstande i negativ retning. Derudover skal der tages behørigt hensyn til risikoen for oversvømmelser som følge af stigninger i havniveauet, men også til mulige problemer med lokale vandansamlinger omkring bygningen ved kraftig regn. Og så er gode tilkørselsforhold og nogenlunde korte afstande til museets afdelinger selv sagt vigtige i den daglige drift.

Begge kommuner har beredvilligt bragt flere muligheder i spil. Vores interesse har samlet sig om en grund beliggende i tilknytning til erhvervsområdet vest for Maribo ved motorvejsafkørsel 48. Området er endnu ikke byggemodnet, men grunden er afsat til formålet, og Lolland Kommune har givet tilsagn om at fremskynde processen. Om alt går vel, kan det nye magasin stå klar til indflytning i 2024.

Det andet store byggeprojekt, museet er involveret i, er opførelsen af et kulturelt centrum på havnearealet i Nykøbing. Huset, hvor museet får godt 4.000 kvadratmeter lokaler til udstillinger med videre, har i visionsoplægget fået navnet 'Bastebro'. Det skal danne rammen om en række kulturelle og kreative, borgerrettede aktiviteter. Navnet er velvalgt, for vores tanke bag museumsbyggeriet har just været, at det skal bygge bro, dels til de øvrige institutioner i huset, men – i større perspektiv – også mellem Lolland og Falster.

Tempoet er ambitiøst: Allerede inden for få år tænkes det første spadestik taget. Det indebærer, at museet det næste par år vil skulle lægge meget energi i at virkeliggøre visionen. Ikke mindst skal der rejses fondsmidler til finansieringen af huset. Der ligger således et stort arbejde forude, som vil lægge kraftigt beslag på museets kræfter det næste par år. Perspektivet er til gengæld overvældende: Virkeliggørelsen af de to forskellige, hver for sig store projekter, vil være et kvantespring for bevarelse og formidling af vores kulturarv til glæde for borgerne i begge vores kommuner.

FØRSTE SÆSON MED CAFE PÅ REVENTLOW-MUSEET

HVEM ER VI?

Af Ulla Schaltz

Museum Lolland-Falster er et museum med en gammel historie. Vi er Lolland-Falsters kulturhistoriske museum, og det er derfor vores fornemste opgave at indsamle, bevare og videregive de gode historier om vores egn i Danmark. Det har vi gjort i mere end 130 år.

Museum Lolland-Falster er ét blandt cirka 100 statsanerkendte museer i Danmark. Vi arbejder derfor efter den danske museumslov. Loven har til formål at sikre landets kulturarv og udvikle betydningen af kulturarven i samspil med verden omkring os. Vi har i den forbindelse en række opgaver: gennem indsamling, registrering, bevaring, forskning og formidling skal vi som museum aktualisere viden om kulturarv og gøre denne tilgængelig og vedkommende. Vi skal ligeledes udvikle anvendelse og betydning af kulturarv for borgere og samfund og ikke mindst sikre kulturarv for fremtidens anvendelse. Det vil sige, at Museum Lolland-Falster med sine mere end 50 medarbejdere har en stor og vigtig opgave.

Museet har fire udstillingssteder på Lolland-Falster. Hver især fortæller de forskellige historier, som tilsammen giver et bud på et helhedsbillede. På hjørnet af Torvet i Nykøbing Falster ligger byens museum i gamle, fredede bygninger. I stueetagen ligger den historiske Restaurant Czarens Hus. Stedet blev besøgt af den russiske Zar Peter den Store i 1716. I museet viser vi udstillingen Museum Obscurum – på grænsen til virkeligheden. Her kan man også købe ind i Den gamle Købmandshandel og besøge Turistinformationen.

På Reventlow-Museet Pederstrup fortæller vi historien om en af rigets mægtige statsmænd, nemlig C.D.F. Reventlow, som var en af den danske oplysningstids store reformmænd. C.D.F.s gamle hjem er omkranset af en smuk park med et ridehus, som lejlighedsvis rummer kunstudstillinger.

Ved de smukke søer i Maribo ligger De Gamle Huse, Maribos frilandsmuseum. Her findes 16 bygninger, som hver især fortæller om livet på landet i 1700-1900-tallet på Lolland-Falster. I De Gamle Huse kan gæsterne bruge alle sanser gennem en lang række af aktiviteter, som de kan prøve eller blive en del af under besøget.

På Banegårdspladsen i Maribo ligger den store museumsbygning med udstillingen om stenalderpigen Lola. Gennem Lolas øjne oplever vi livet i stenalderen. Udstillingen viser

genstande fra de store udgravninger forud for anlæggelsen af tunnelen til Tyskland. Museet bor sammen med byens turistbureau. Derudover kan man besøge Maribos gamle klosterruin ved siden af Domkirken og få mere at vide om klostrets historie.

Museet er andet end udstillingsstederne. Museets medarbejdere udfører en lang række opgaver rundt omkring på Lolland-Falster. Man kan møde dem til byvandring, foredrag og aktiviteter. En vigtig del af museets lovbundne opgaver er arbejdet med at bevare den faste kulturarv. Museet bidrager aktivt til at få vores kulturarv bevaret eller, hvis det ikke er muligt, så at dokumentere det tabte gennem registreringer og arkæologiske udgravninger. I de senere år har museets arkæologer gennemført en af Danmarkshistoriens allerstørste udgravninger, nemlig forarbejdet til tunnelen mellem Danmark og Tyskland, som i disse år anlægges.

Museum Lolland-Falster arbejder gerne sammen med en lang række samarbejdspartnere for at bevare og formidle vores kulturarv. Derfor er museet aktivt i samarbejde med kommunerne samt flere forskellige foreninger lokalt, nationalt og internationalt om en række opgaver. Lolland-Falster ligger som et brohoved i Østersøen mod Europa, og derfor deltager museets medarbejdere også i en række internationale netværk, som samarbejder om at sætte kulturarven på dagsordenen.

Som statsanerkendt museum får vi driftstilskud fra stat og kommuner, hvilket skal sikre, at vi kan opfylde museumsloven. Det betyder, at vi kan gøre historien om Lolland-Falster nærværende for alle. Den gode historie fortæller vi gennem udstillingssteder, artikler, bøger, foredrag, byvandring, på hjemmeside og øvrige digitale medier samt i pressen. Museet giver borgere og turister mulighed for at være med på mange måder.

BRUG OS, FOR VI VIL GERNE VÆRE DIT MUSEUM!

WHO ARE WE?

Museum Lolland-Falster is a relatively new museum with a long history. We are the cultural history museum of Lolland-Falster and thus it is our premier task to tell, preserve and pass on the good stories about our part of Denmark. We have been doing this for more than 130 years.

Museum Lolland-Falster is one of about 100 government-approved museums in Denmark. We therefore work under the Danish Museum Act. The object of the Museum Act is to safeguard the cultural heritage of Denmark and further the significance of our cultural heritage in interplay with the surrounding world. In this connection, we have a number of tasks: By collecting, registering, preserving, researching and disseminating, we as a museum must continually update knowledge about cultural heritage, making it accessible and relevant, furthering the use and significance of cultural heritage for citizens and society, and, not least, safeguarding cultural heritage for future use. This means that Museum Lolland-Falster with its more than 50 employees has a big, and important task to carry out.

The museum has four exhibition sites on Lolland-Falster. Each of them with different stories to tell, which combine to create an overall picture. Listed, old buildings on the corner of the town square in Nykøbing Falster house the local museum. The ground floor features the historical Restaurant Czarens Hus (the Tsar's House). This place was visited by Russian Tsar Peter the Great in 1716. The exhibit in the museum is Museum Obscurum. Here, you can also shop in Den gamle Købmandshandel (The Old Grocer's Shop) and visit the Tourist Information.

At the Reventlow-Museet Pederstrup, we tell the story about C. D. F. Reventlow, one of the most influential statesmen in Denmark, who was one of the great reformers during the Danish Enlightenment era. The old home of C. D. F.'s is set in a stunning park with an indoor riding arena, which occasionally features art exhibitions etc.

The Open-Air Museum, De Gamle Huse, is located by the beautiful Maribo lakes. Here, 16 different buildings each tell a story about life in the country from the 1700s through the 1900s on Lolland-Falster. At De Gamle Huse, we offer visitors the opportunity to use all their senses during their visit. A whole string of activities is available for the visitors to try out or participate in when they visit.

At Banegårdspladsen in Maribo is the large museum building with the exhibition about the Stone Age girl Lola. Through Lola's eyes we experience life in the Stone Age. The exhibition shows objects from the large excavations prior to the tunnel to Germany. The museum shares the building with the local Tourist Information. It is also possible to visit the old convent in Maribo situated next to the cathedral and learn more about its history.

The museum is more than just its exhibits. The museum staff organize a great variety of activities across Lolland-Falster. You can meet them at town walks, talks, and interesting activities. As an important part of the museum's statutory tasks, we play an active role in preserving our permanent cultural heritage or, if this is not possible, we help document it, for instance through archaeological excavations. In recent years, the museum's archaeologists are working on one of the most comprehensive excavations ever undertaken in Denmark: The preliminary work ahead of the construction of the planned tunnel between Denmark and Germany.

Museum Lolland-Falster is happy to work with many different partners in order to preserve and disseminate our cultural heritage. With this in mind, we collaborate actively with municipalities and several associations locally, nationally and internationally on a number of tasks. As Lolland-Falster is located as a bridgehead in the Baltic Sea towards Europe, we also participate in several international networks that collaborate on putting cultural heritage on the agenda.

As a government-approved museum, we receive grants towards running costs from both government and municipalities, to ensure that we can comply with the requirements of the Danish Museum Act. This enables us to present the story about Lolland-Falster in an interesting way to everybody. We use several platforms to communicate the good story: Exhibition sites, articles, books, talks, town walks, website, digital media etc. The museum's activities give both residents and tourists many different opportunities to join in.

PLEASE USE US – WE WANT TO BE YOUR MUSEUM!

WER SIND WIR?

Museum Lolland-Falster ist ein vergleichsweise neues Museum, aber es hat eine lange Geschichte. Wir sind das kulturhistorische Museum der Inseln Lolland und Falster und unsere wichtigste Aufgabe besteht darin, die guten Geschichten unserer Gegend zu erzählen, zu bewahren und weiterzugeben. Das tun wir seit mehr als 130 Jahren.

Das Museum Lolland-Falster gehört zu den 100 staatlich anerkannten Museen in Dänemark, weshalb wir gemäß dem dänischen Museumsgesetz arbeiten. Ziel des Gesetzes ist es, das kulturelle Erbe des Landes zu sichern und seine Bedeutung in unserer heutigen Welt zu vermitteln. In diesem Zusammenhang haben wir zahlreiche Aufgaben zu erfüllen: Durch das Sammeln, Registrieren, Bewahren, Erforschen und Vermitteln erwerben wir als Museum neues Wissen über das Kulturerbe machen es zugänglich und sensibilisieren Bürger und die Gesellschaft für das kulturelle Erbe und seine Bedeutung. Dies sicher letztlich auch dessen Bewahrung für die Zukunft. Das bedeutet, dass dem Museum Lolland-Falster mit seinen mehr als 50 Mitarbeitern eine wichtige und interessante Aufgabe zukommt.

Das Museum betreibt vier Ausstellungsstätten auf Lolland und Falster. Jede einzelne erzählt die unterschiedlichen Geschichten, welche dann zusammen ein gemeinsames Bild ergeben. Gleich am Marktplatz in Nykøbing-Falster liegt das städtische Museum, das in denkmalgeschützten alten Gebäuden untergebracht ist. Im Erdgeschoss befindet sich das historische Restaurant Czarens Hus (Das Haus des Zaren), dem der russische Zar Peter der Große im Jahr 1716 einen Besuch abstattete. Im Museum wird die Ausstellung Museum Obscurum - an der Grenze der Realität gezeigt. Hier finden Sie auch Den Alten Kaufmannsladen, der zu einem Einkauf wie anno dazumal einlädt, und die Touristeninformation.

Im Reventlow-Museum Pederstrup vermitteln wir die Geschichte eines der mächtigsten Staatsmänner des Landes, C.D.F. Reventlow, der zu den großen Reformern der dänischen Aufklärungszeit gehörte. Der alte Wohnsitz von C.D.F. Reventlow ist von einem schönen Park umgeben, in dem sich auch eine Reithalle befinden, in der gelegentlich Kunstausstellungen u. a. gezeigt werden.

An den schönen See in Maribo liegt das Freilichtmuseum. Es umfasst 16 Gebäude, die vom Leben auf dem Lande auf Lolland und Falster im 18., 19. und 20. Jahrhundert erzählen. Das Freilichtmuseum ist ein Museum, das im Rahmen zahlreicher Aktivitäten, an denen sie während ihres Besuchs teilnehmen können, mit allen Sinnen erfahren werden kann.

Auf dem Bahnhofplatz in Maribo, befindet sich das große Museumsgebäude, mit der Ausstellung über das Steinzeitmädchen Lola. Durch Lolas Augen erleben wir das Leben in der Steinzeit. Die Ausstellung zeigt Objekte, aus den großen Ausgrabungen vor dem Tunnel nach Deutschland. Auch die Touristeninformation ist hier untergebracht. Besuchen Sie auch das alte Kloster in Maribo, neben der Domkirche und erfahren Sie dort mehr über dessen Geschichte.

Das Museum hat noch sehr viel mehr als seine Ausstellungsstätten zu bieten. So arrangieren die Mitarbeiter zahlreiche Aktivitäten in der Region. Sie können ihnen beispielsweise bei Stadtführungen, Vorträgen, interessanten Aktivitäten begegnen. Zu den wichtigen, gesetzlich festgelegten Aufgaben des Museums gehört auch der aktive Einsatz zur Erhaltung des festen Kulturerbes. Wir tragen aktiv dazu bei, unser kulturelles Erbe zu bewahren oder – falls dies nicht möglich ist – das verlorene z. B. durch archäologische Ausgrabungen zu dokumentieren. In den letzten Jahren

haben die Archäologen des Museums eine der größten Ausgrabungen in der dänischen Geschichte durchgeführt – die Vorarbeiten für den geplanten Tunnel zwischen Dänemark und Deutschland.

Im Rahmen der Erhaltung und Vermittlung unseres Kulturerbes arbeitet das Museum Lolland-Falster gerne mit einer Reihe von Kooperationspartnern zusammen. So lösen wir zahlreiche Aufgaben in aktiver Zusammenarbeit mit der Gemeinde sowie mehreren verschiedenen Vereinigungen auf lokaler, nationaler und internationaler Ebene. Lolland-Falster bildet einen Brückenkopf in Richtung Europa in der Ostsee, weshalb wir auch Teil einiger internationaler Netzwerke sind, die den Fokus auf das kulturelle Erbe richten.

Als staatlich anerkanntes Museum erhalten wir Zuschüsse von Staat und Kommunen, die gewährleisten sollen, dass wir unsere gesetzlich festgelegten Aufgaben erfüllen können. Das bedeutet, dass wir die Geschichte von Lolland und Falster allen interessierten Menschen zugänglich und gegenwärtig machen können. Die interessanten Geschichten vermitteln wir auf mehreren Plattformen: Ausstellungen, Artikel, Bücher, Vorträge, Stadtführungen, Website, digitale Medien u. a. m. Die Aktivitäten des Museums bieten Bürgern und Touristen die Möglichkeit, sich auf vielfältige Weise zu beteiligen.

**BESUCHEN SIE UNS UND NUTZEN SIE UNSERE ANGEBOTE,
DENN WIR MÖCHTEN GERNE IHR MUSEUM SEIN!**

MUSEUM LOLLAND-FALSTER STOD TIL SØS

Af Ulla Scholtz

Sommeren 2022 bød på en helt ny oplevelse for turister og borgere på Lolland-Falster. Det blev nemlig muligt for alle at se Nykøbing Falster og Sundby fra søsiden. Det har været et ønske i mange år at få sejlads på Guldborgsund igen, og endelig lykkedes det i sommeren 2022. Museum Lolland-Falster kastede sig ud i opgaven, fordi det gav os mulighed for at arbejde med nye forretningsplaner og møde et nyt publikum.

I første omgang havde Visit Lolland-Falster og Business Lolland-Falster indledt forhandlinger med Stromma, der driver kanalrundfarten i København. Der manglede dog en partner i projektet, som kunne påtage sig opgaven med at drive det. Museum Lolland-Falster sagde ja til opgaven den 8. marts 2021. Desværre lykkedes det ikke Stromma at få Søfartsstyrelsens tilladelse til at sejle på Guldborgsund, og projektet blev opgivet i sommeren 2021.

I begyndelsen af 2022 bød der sig imidlertid en anden mulighed. Allan Henning Hansen fra Nautisk Multiservice drømte om at sejle med turister på Guldborgsund. Til det formål havde han en gammel fiskekutter fra 1950'erne på hånden.

KUTTEREN GULDBORGSUND

Kutteren blev erhvervet af Nautisk Multiservice. Den fik navnet Guldborgsund, og kontrakten med Museum Lolland-Falster blev underskrevet i begyndelsen af april 2022, og så var vi i gang. Efter en gennemgribende renovering på et værft i Svendborg ankom kutteren til Nykøbing Falster midt i juni og påbegyndte den egentlige sejlads den første juli som planlagt.

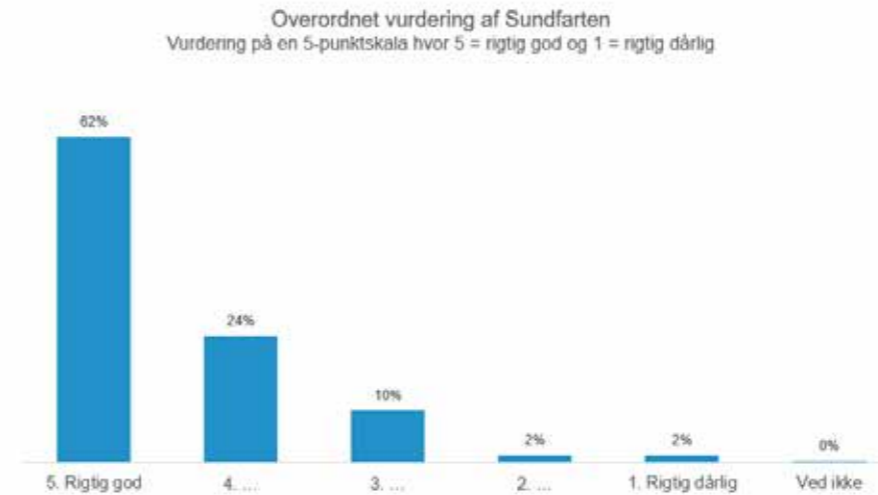
Igennem hele forløbet har Museum Lolland-Falster arbejdet sammen med Guldborgsund Kommune, Nykøbing Falster Turistforening, Business Lolland-Falster og Visit Lolland-Falster samt Peter Ole Sørensen fra Crew4u.

Sundfarten udbød forskellige sponsorpakker. Nykøbing Falster Turistforening støttede med 25.000 kroner, Rotary Nykøbing Falster bidrog med 25.000, BO-HUS gav 10.000 kroner, og Glarmester Aage Larsen donerede 5000. Sundfarten fik endda en privat sponsor, Orla Wilms, som støttede med 10.000 kroner. I alt bidrog sponsorerne med 75.000 kroner. For det fik de billetter til medarbejdere og omtale på Sundfartens Facebookside, som viste små film med alle sponsorer.

SUNDFARTEN VURDERES SOM EN GOD OPLEVELSE

2 UD AF 3 BESØGENDE VURDERER AT SEJLTUREN ER RIGTIG GOD

Spørgsmål: Hvad er din overordnede vurdering af sejlturen "Sundfarten" på Guldborgsund (med afgang fra havnen i Nykøbing Falster)?
Basis: alle gæster (256)

Sundfarten leverer en rigtig god besøgsoplevelse:

- 86% af de besøgende vurderer turen god svarende til, at de svarer 4 eller 5 på en 5-punktskala, hvor 5 er bedst.
- 2 ud af 3 vurderer turen rigtig god, svarende til, at de svarer 5 på 5-punktskalaen.
- Glarmester få besøgende (4%) vurderer turen dårlig svarende til, at de svarer 1 eller 2 på 5-punktskalaen.

Inzight
Slide

AUDIOGUIDES

Det gode skib Guldborgsund sejlede seks dage om ugen i juli og august fra tirsdag til søndag. Museet stod for aften-ture tirsdag, onsdag og torsdag. Der var en aften-tur om ugen med en naturvejleder. Der var en tur med en medarbejder fra museet, og der var en aften-tur med fred og ro uden guide, hvor passagererne kunne nyde en sommeraften på sundet. Aftenturene var på to timer. Her kunne kutteren nå helt op til Guldborgsundtunnelen og vende der.

Alle øvrige afgang var af en times varighed. Kutteren vendte da ved Pandebjerg Gods. På de ture kunne passagererne høre en halv times fortælling på dansk, engelsk eller tysk om Lolland-Falster og Nykøbings historie på audioguides, som var til fri afbenyttelse. Audioguides kunne lånes ombord, men de fleste downloadede via QR-kode og brugte egen telefon. Høretelefoner kunne lånes, hvis man var kommet hjemmefra uden.

Museet åbnede en webshop på museets hjemmeside til lejligheden, hvor gæster kunne booke afgang og købe billetter til alle sejlture, men der var også billetsalg ved båden og i Turistinformationen i Færgestræde. Langt de fleste billetter blev solgt online.

SUNDFARTENS GÆSTER

Vores egen opfattelse af aktiviteten er den, at publikum var meget tilfredse med at sejle med Sundfarten. Visit Lolland-Falster entrerede med Inzights' kompas til at kortlægge tilfredsheden med en række attraktioner og se besøgs-mønstre. Undersøgelsen bekræfter vores egne iagttagelser.

Inzights' brugerundersøgelse blandt Sundfartens gæster er lærerig læsning. Der var 256 gæster, der besvarede skemaet, hvilket er et flot resultat, da det svarer til omkring 10 procent af Sundfartens samlede gæstetal.

Inzights' undersøgelsesdata viser en stærk tendens blandt Sundfartens kunder. Den viser også, hvor vi kan blive bedre til at markedsføre sejladsen til kommende gæster. De indsamlede data viser også, at det har været meget svært at nå de udenlandske turister. Et problem vi også selv havde opdaget tidligt på sæsonen. Der er ingen tvivl om, at digital markedsføring til tyske turister kræver mere end til danske turister.

HVAD HAR VI LÆRT?

Museum Lolland-Falster gik ind i Sundfarten, fordi museet gerne vil være med til at udvikle nye turismetiltag, træne vores kompetencer for at udvikle forretningsmodeller og forsøge at nå nye målgrupper. Det er vi lykkedes med, også selv om det er besluttet, at Museum Lolland-Falster ikke fortsætter med at drive Sundfarten fremover. Forretningsmodellen på projektet for sommeren 2023 var for usikker til, at museet kunne være sikker på at få økonomien til at hænge sammen.

Vi har lært en del om, hvad digital markedsføring kan. Projektet kom sent i gang, og derfor var der ikke tid til at annoncere i turistmaterialet. Vi måtte derfor klare os med, hvad SoMe, brochurer, bannere i gågaden og omtaler i pressen kunne give af opmærksomhed. Vi samarbejdede med Visit Lolland-Falster om markedsføring, men blev også klogere på, hvad vi faktisk godt selv kan klare in house.

Det lykkedes at sælge 2848 billetter til Sundfarten, hvilket svarer til en belægningsprocent på 33,9. Det er mindre end budgetsat. Men da vi har solgt væsentligt færre børnebil-

letter end budgetsat, så rammer det ikke Sundfarten så hårdt økonomisk. Billetterne blev primært solgt gennem den webshop, som blev etableret i månederne før og koblet til museets hjemmeside. Det gav også et stort antal nye abonnenter og læsere af museets nyhedsbrev, som gæsterne blev tilbudt i webshoppene, når de købte billet. Mange af dem holder stadig ved, så på den måde har vores engagement i Sundfarten også udbredt kendskabet til museets øvrige arbejde.

Sejladsen med Sundfarten forløb over otte intensive uger på et tidspunkt, hvor rigtig mange af museets medarbejdere holder ferie. Når sådanne projekter skal gennemføres, stiller det krav til, at der er mindst en gennemgående tovholder på museet. Det lykkedes for os, fordi Museum Lolland-Falster også driver Turistinformationen i Nykøbing, og medarbejderen der ikke afholder ferie i højsommeren.

Selvom museet nu indstiller sin deltagelse i Sundfarten, har det i det store hele været en positiv og lærerig proces at være en del af "rederibranchen" på Guldborgsund.

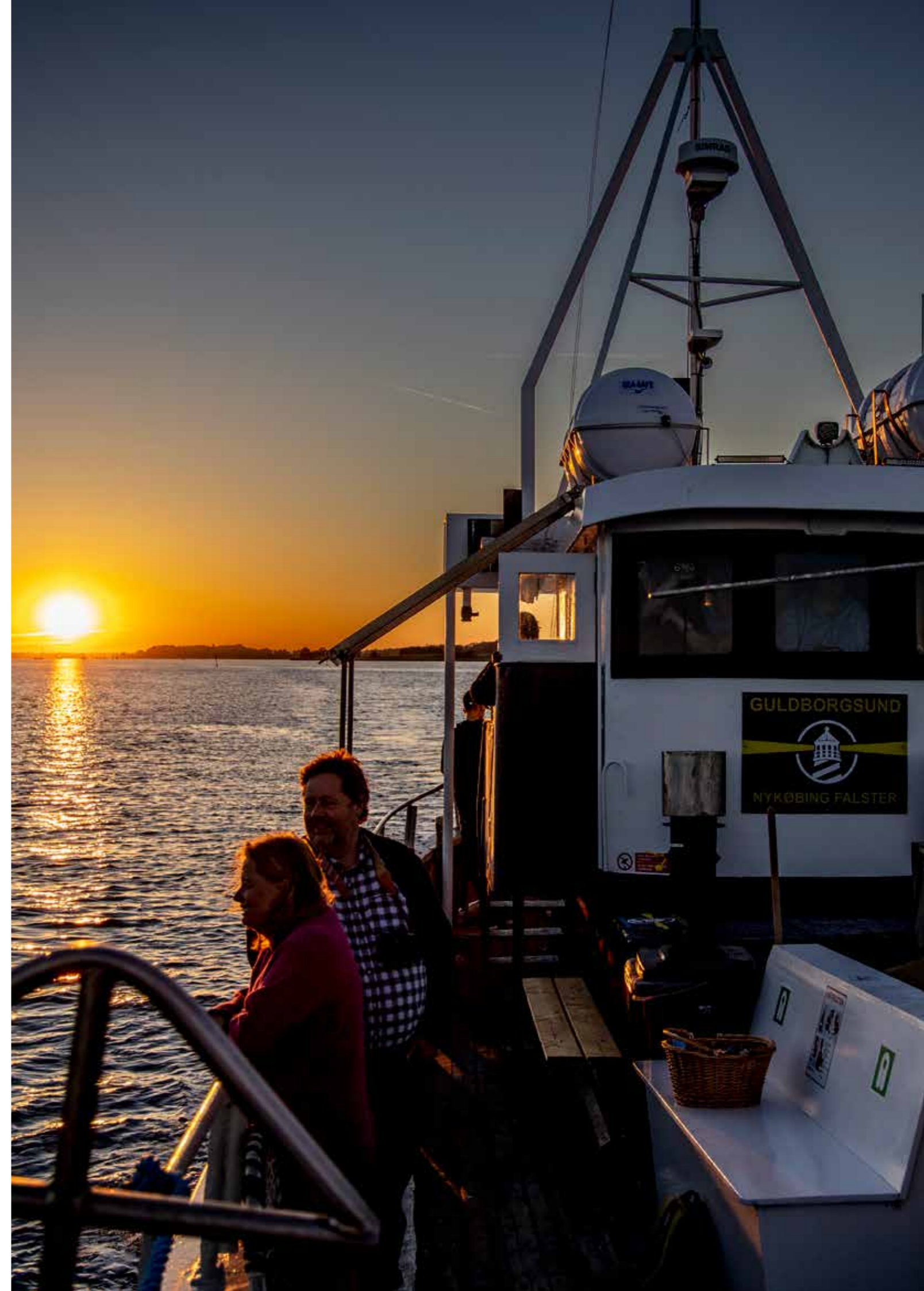
SUNDFARTEN: DET STORE BILLEDE

Besøgsprofil

- ➡ Besøgende på Sundfarten er overvejende midaldrende/ældre 55+ (61%).
- ➡ Langt de fleste bor øst for Storebælt udenfor hovedstaden (75%).
- ➡ Der er omtrent ligelig fordeling på besøgende i par (34%), besøgende med små/store børn (34%) og besøgende med anden familie/venner (27%).
- ➡ Langt de fleste besøgende er på endagstur (73%).
- ➡ Blandt besøgende på flerdagstur overnatter langt flest på Falster (80%) og de bor primært i eget sommerhus (51%).

Besøgsoplevelse

- ➡ Sundfarten vurderes som en god oplevelse (86%).
- ➡ Omtale i medierne er langt den vigtigste kommunikationskanal (43%).
- ➡ Anderledes oplevelse (70%) og hygge (63%) er vigtigste årsager til tur med Sundfarten
- ➡ De besøgende vurderer at billetprisen er rimelig (73%).
- ➡ Audioguiden bruges i begrænset omfang af de besøgende (28%).

DANIA SLAVICA - ØERNE MIDT IMELLEM

Af souschef og arkæolog Anna-Elisabeth Jensen

Den stereotype myte fremstiller venderne som hedenske og blodtørstige pirater, der plyndrede de syddanske kyster, indtil biskop Absalon og Kong Valdemar den Store erobrede deres borg på øen Rügen, kristnede dem og brændte statuen af deres afgud Svantevit for næsten 1000 år siden. Historien om de dansk-vendiske forbindelser er dog noget mere nuanceret, og den historie berettes i Museum Lolland-Falsters nye fagfællebedømte oversigtsværk Dania Slavica.

DANSKE OG VENDISKE FYRSTESLÆGTER

I bogen undersøges de arkæologiske fund fra Sydsjælland, Lolland, Falster og Møn sammen med skriftlige kilder fra den tidlige middelalder, og der fortælles om nære forbindelser mellem danske og vendiske fyrsteslægter. Både den danske krønikeskriver Saxo og den tyske Helmold beskrev området som centralt i med- og modspillet mellem daner, sakser og slaver i den vestlige Østersø i 1100-tallet. På trods af de nære relationer var konflikter og gensidige angreb tværs over Østersøen jævnligt tilbagevendende. Østersøen fungerede både som bindeled og barriere for kommunikation, ideer og mennesker.

ØERNE MIDT IMELLEM

Bogen påviser, at Lolland og Falster var øerne 'midt imellem' i den vestlige Østersø. Det vidner de slaviske stednavne, de mange skattefund og sejlspærringer i bugter og vige om. Det samme gør manglen på magtcentre, internationale handelspladser, centrale kongeborge og tidlige klostre, som afspejler den danske kongemagts mindre udprægede kontrol over grænseøerne. Slaviske stednavne og den altdominerende tilstedeværelse af slavisk inspireret Østersøkeramik viser de danske øers tætte forbindelser til det slaviske område syd for Østersøen.

GIS & ANT

Sideløbende med indsamlingen af bogens datamateriale for mere end 20 år siden skabte debatter om identitet og regionalitet inden for landskabsarkæologi sammen med Aktør Netværks Teori (ANT) inden for etnologi en ny forståelse af grænser og identitet i fortid og nutid inden for såvel arkæologiske som etnologiske forskningsmiljøer i Nordvesteuropa. Det er i denne forståelsesramme, de arkæologiske data fra vikingetid og tidlig middelalder fra Sydsjælland, Lolland, Falster og Møn bliver behandlet i

MØNT FRA 800-TALLET, UDSTEDT I HEDEBY, FUNDET I GUNDSLEV PÅ FALSTER.

et geografisk informationssystem (GIS). Resultatet er en rejse i tid og rum blandt fund og fortidsminder på sporet af grænseområder og grænselinjer i et kystlandskab. Den rumlige og tværfaglige analyse af landskabsudnyttelsen og lokaliseringen af fund og fortidsminder i grænselandet mellem land og hav og mellem forskellige befolkningsgrupper sætter områdets konkrete arkæologiske materiale og det konkrete landskab ind i en historisk kontekst. En kontekst, hvor politiske grænser blev ændret fra grænseområder til grænselinjer mellem forskellige magthavere rundt om Østersøen.

SLAVISK STORMANDSSLÆGT

Og det er der kommet rigtig mange forskellige resultater ud af. Det gælder blandt andet konturerne af en vendisk stormandsslægt på Falster i middelalderen, og det viser sig at være en myte, at skovbevoksede kyster skyldes en bevidst forsvarsstrategi på Sydhavsøerne. Øerne syd for Sjælland havde ikke samme stringente tilknytning til det danske overherredømme. De skriftlige kilder beskriver ganske vist allerede fra 8. århundrede øerne som en del af det danske område, men flådeopsamlingspladsen ved Fribrødre Å, de vendiske stednavne, de mange skattefund, der ikke er blevet hentet af deres ejere, manglen på centralsteder som klostre samt udstedelse af mønter fortæller sammen med tilstedeværelse af spærringer i bugter og vige om et Østersø-grænseområde med konflikter, forhandlinger, pirateri og gidseltagning.

Bogen kan købes i museets butikker og webshop. Den koster 350 kroner.

GRÆNSEHEGN AF TRÆER MED TOPPEN KAPPET AF I TO METERS HØJDE. REKONSTRUKTIONSTEGNING: LEIF PLITH LAURITSEN.

MENS SYDSJÆLLAND ALLEREDE TIDLIGT VAR INTEGRERET I DEN ØSTDANSKE MAGTSTRUKTUR, BLEV LOLLAND, FALSTER OG MØN FØRST FOR ALVOR INTEGRERET FRA 1200-TALLET. DE VAR ØERNE MIDT IMELLEM I DEN VESTLIGE ØSTERSØ.

STORM- FLODEN 1872-2022

Af Marie Brinch, Rasmus Thorup Kildegaard og
Cecilie Bønnelycke

Den 13. november 2022 var det 150 år siden, at en voldsom og ødelæggende stormflod hærgede Lolland og Falster. Den 13. november 1872 er én af de mest skelsættende begivenheder i øernes historie, dels fordi det var den største, lokale katastrofe i nyere tid, dels fordi det blev begyndelsen til et stort digebyggeri og landvindingsprojekt, som formede det Lolland og Falster, vi kender i dag.

For at markere 150-året for stormfloden gennemførte Museum Lolland-Falster en række formidlingstiltag, som satte fokus på stormfloden, dens historiske konsekvenser og perspektiver; de spor, der endnu ses i landskabet, og de menneskeskæbner, der blev berørt af det, som endnu regnes for at være den største naturkatastrofe på dansk grund i nyere tid.

DA VANDET KOM

Tidligt om morgenen den 13. november 1872 brød vandet gennem de gamle diger. En frådende højderyg af vand skyllede hen over landskabet, skibe blev kastet op på land, gærder og træer blev revet op, huse blev flået fra hinanden og skyllet væk.

Heldigvis stod man tidligt op på landet dengang. Hvis ikke, kunne katastrofen nemt være blevet endnu større, men køerne skulle jo malkes klokken fire. I en øjenvidneberetning fra Bøtøgård på Sydfalster fortælles det, at det blæste så kraftigt, at man knap kunne åbne døren. De mærkede våde stænk i ansigtet, og i det tætte novembermørke troede de, at det sneede. Men det var ikke sne. Det var skumsprøjt fra bølgerne, der allerede havde oversvømmet gårdspladsen og stalden.

Stormflodens voldsomhed overraskede mange beboere på Lolland og Falster. Selvom man forsøgte at advare og evakuere folk i de mest udsatte områder, var det for en dels vedkommende allerede for sent. Da vandet skyllede ind i husene, søgte beboerne tilflugt på lofter og tage i håbet om at være i sikkerhed, indtil stormfloden havde nået sit højdepunkt, men det viste sig at være rene dødsfælder. Vandet fortsatte med at stige, og fra de vinduesløse lofter var der ingen udveje. De dårligt byggede, lerklinede huse kunne ikke modstå vandmasserne og kollapsede. Enkelte steder løsrev taget sig fra resten af huset og drev med strømmen, mens beboerne klamrede sig til stolper og spær, og husdyrenes brøl druknede i bruset fra bølgerne under dem.

Op mod 90 mennesker mistede livet den dag. Den dag i dag kendes det præcise dødstal ikke, for ikke alle lig kunne identificeres, og ikke alle savnede blev fundet. Hundredvis af mennesker mistede alt, hvad de ejede: deres hjem, husdyr, marker, hele deres livsgrundlag. Da vinden endelig løjede af sidst på dagen, og vandet forsvandt, var der kun et dommedagslandskab tilbage. Alt var dækket af et tykt lag mudder og et kaos af ruiner, bygningsdele, væltede træer, ejendele. Brøndene var fyldt af udrikkeligt saltvand, som også havde ødelagt øernes frugtbare jord. Ødelæggelserne var store og uoverskuelige for lokalbefolkningen, som i forvejen ikke hørte til blandt landets mest velhavende eller ressourcerstærke.

DA VANDET SKYLLEDE IND I HUSENE, SØGTE BEBOERNE TILFLUGT PÅ LOFTER OG TAGE I HÅBET OM AT VÆRE I SIKKERHED, INDTIL STORMFLODEN HAVDE NÅET SIT HØJDEPUNKT, MEN DET VISTE SIG AT VÆRE RENE DØDSFÆLDER.

Man kan kun forestille sig den matte tavshed, der må have hvilet over disse steder, hvor de første dage gik med at danne sig et overblik over skaderne, grave ejendele ud af dyndet, lede efter savnede og forsøge at finde en mening med, hvad der var sket.

HJÆLPEN TIL "DE VANDLIDTE"

Et større privat nødhjælpsarbejde kom ret hurtigt i gang. Der blev hentet drikkevand, tøj, brændsel og mursten. Bagere og slagtere donerede store mængder mad til stormflodsofrene. Allerede få dage efter stormfloden blev der etableret lokale komitéer, som organiserede indsamlingsarbejdet og afholdt tombolaer, basarer, dilettantforestillinger og markeder til støtte for 'de vandlidte'.

Lettere forsinket, men der er jo også langt til København, trådte Staten til i hjælpearbejdet. Man etablerede Centralkomitéen for Indsamling til de ved Stormfloden Skadelidte under Justitsministeriet. Den overtog koordineringen af de lokale indsamlinger og sørgede for at fordele midlerne. I slutningen af november sendtes desuden ingeniørtropper ud for at reparere på de gennembrudte diger for at forhindre, at endnu en vandstigning kunne føje flere skader til ødelæggelserne.

Pengene strømmede ind. Ikke bare fra resten af Danmark, men også fra Norge og Sverige. Ved juletid 1874 havde man indsamlet op mod 1 million rigsdaler, og centralkomitéen vurderede, at det måtte være rigeligt til at udbedre skaderne. Det var det ikke. Så sent som i 1895, mere end 20 år efter stormfloden, gik gården Nørrevang på Bøtø på Sydfalster konkurs. Årsagen blev opgivet til at være omkostningerne til genopbygningen efter stormfloden.

ET NYT LANDSKAB

Men ud af den værste katastrofe, ud af tab og ødelæggelser, spirede også noget nyt. Et nyt landskab med nye muligheder. "Lov om Digearbejder på Lolland og Falster af 23. maj 1873" satte gang i Danmarks længste kystsikringsprojekt: et mægtigt system af diger, sluser og pumpestationer, som rakte fra Elkenøre til Gedser og fra Nakskov til Errindlev.

Bag digerne udtørrede man fjorde og nor og skabte nyt landbrugsland. Gedser Færgehavn blev anlagt i stedet for den ødelagte naturhavn ved Gedesby. Man tørlagde Bøtø Nor, og øriget, som udgjorde Lollands sydkyst og Rødby Fjord, forsvandt for at blive en del af det lollandske fastland.

MARKERINGEN AF 150-ÅRET

Museum Lolland-Falster var langt fra alene om at markere 150-året. Rundt omkring på hele Lolland og Falster kunne man i 2022 opleve arrangementer og tiltag til minde om stormfloden i 1872. Med Museum Lolland-Falster som koordinator bidrog både lokalarkiver, kirker, kommuner og en række private aktører til et bredt katalog af foredrag, vandreture, koncerter, mindegudstjenester samt teater- og danseforestillinger.

Museet selv bidrog med en række tiltag bestående af to foredrag, en landskabsvandring og to udstillinger. For vores vedkommende kulminerede markeringen med et stort anlagt event på selve dagen, 13. november. I samarbejde med Lolland-Falsters Folketidende og Forlaget Epsilon inviterede vi til en eftermiddag, hvor lanceringen af den nye bog 'Stormfloden 1872 – Da Østersøen druknede Danmark' dannede rammen om en eftermiddag med foredrag af museet, forfatterne og Guldborgsund Kommune samt en paneldebat om stormfloden, dens virkninger og perspektiver i forhold til den fremtidige klimatilpasning.

Til trods for de utrolig mange arrangementer var tilslutningen gang på gang stor. Der meldtes om fulde huse fra aktørerne rundt om på Lolland og Falster, og vores egne tiltag var også populære med flere udsolgte arrangementer.

STORM

De to udstillinger talte en plancheudstilling på havnen i Nykøbing Falster, samt oplevelsesrummet STORM i De Gamle Huse i Maribo.

Idéen med STORM var at skabe rum, hvor de besøgende fik et stemningsfuldt og dramatisk indblik i, hvordan stormfloden 1872 oplevedes af de mennesker, som vandmasserne ramte.

Stormflodens ødelæggende karakter betyder, at der findes meget få genstande i museets samling, som med sikkerhed kan knyttes til stormfloden i 1872. Det var derfor vanskeligt at formidle historien i en traditionel udstilling med genstande og tekst. Vi valgte derfor, at frem for autentiske genstande var det de autentiske fortællinger, som stod i centrum.

Rammerne om STORM var de to gamle lollandske landbohuse Lokhuset og Ane Huggemands Hus, begge opført i begyndelsen af 1800-tallet og repræsentative for de boliger, som også var udbredt i de berørte områder. I hvert af husenes rum indrettede vi en scene med en lydfortælling, en transskriberet udgave af de nedskrevne øjenvidneberet-

PER SKIPPERS HUS I GEDESBY EFTER STORMFLODEN.

ninger: kvinden, som blev revet med at vandmasserne, men alligevel reddede livet, fortællinger om heltedige, civile redningsaktioner og den hjerteskerende fortælling om kvinden, der mistede sine tre små børn. Uden for husene fortalte vi gennem avisudklip historien om det lokale og nationale hjælpearbejde, som satte i gang efter stormfloden.

Formålet med STORM var at skabe en oplevelse, som satte de besøgendes sanser og indlevelse i spil. De autentiske øjenvidneberetninger taler til den lyttendes følelser og skaber identifikation med stormflodens ofre, og måske maner de også til eftertanke om, hvorvidt en lignende hændelse kunne ske i dag.

Når naturen slår fra sig – et undervisningsmateriale

Nok sluttede den officielle markering af 150-året ved udgangen af 2022, men vi benyttede også lejligheden til at udvikle et undervisningsmateriale til folkeskolens ældste elever, som – forhåbentlig – rækker langt ud over selve 'stormflodsåret'.

I skoleforløbet reflekterer vi over klimaforandringer i fortid, nutid og fremtid, naturkatastrofer og menneskets tilpasningsevne gennem arkæologiske data og øjenvidneberetninger fra både stormfloden i 1872 og de store oversvømmelser, som hærgede Tyskland i sommeren 2021.

Viden mod frygt!

De nuværende klimaforandringer fylder meget i de unges bevidsthed, og medierne er med til at skabe frygt for fremtiden. Gennem de senere år er denne angst blevet så udbredt, at psykologer verden over nu taler om 'klimaangst' – især blandt de unge generationer. Klimaforandringer kræver fokus, handlinger og beslutninger, men angst er sjældent et godt udgangspunkt.

Vi forsøger ikke at negligere klimaforandringerne og deres konsekvenser, men ved at gøre folk klogere på klimaforandringer i historisk perspektiv, kan vi måske skabe et mere solidt fundament. Klimaforandringer er ikke noget nyt, og vi har tilpasset os før.

Vores formål med undervisningsmaterialet er således dels at belyse naturens kræfter, dels menneskets tilpasningsevne. At se klimaforandringer i et historisk perspektiv kan skabe et fundament for en mere konstruktiv debat frem for en debat baseret på skyld, vrede og klimaangst. Forandringer i klimaet og deraf følgende voldsomme vejrfænomener har altid eksisteret, og vil altid finde sted. Så spørgsmålet er ikke, hvordan vi stopper klimaforandringerne, men hvordan vi håndterer dem. Vi ser det som én af museets vigtigste opgaver: gennem viden om fortiden at opbygge modet til nutiden og troen på fremtiden.

AT SE KLIMAFORANDRINGER I ET HISTORISK PERSPEKTIV KAN SKABE ET FUNDAMENT FOR EN MERE KONSTRUKTIV DEBAT FREM FOR EN DEBAT BASERET PÅ SKYLD, VREDE OG KLIMAANGST.

STRANDEN VED GEDESBY I NOVEMBER 2022

DEN STORE TANGTID

Af Marie Brinch.

For mange mennesker i dag er tang noget, som ligger i bunker på stranden og lugter fælt. Men sådan har det ikke altid været. For mange af de små samfund, der levede langs kysterne i Danmark i 1800- og 1900-tallet, var tang en helt uundværlig og værdifuld ressource.

Ét af de steder, som nød godt af tangen, var Albuen, den 7,5 kilometer lange krumodde, der skiller Langelandsbæltet fra Nakskov Fjord. Beboerne på Albuen var først og fremmest fiskere, men som det altid har gjort sig gældende i disse små kystsamfund, kunne man ikke leve af fiskeriet alene. Ud over lidt kvægavl - man udlejede græsningsarealer til bønder fra "fastlandet" - supplerede man fiskeriet med lodseri, fyrpasning, bjærgningstjeneste – og tang.

Eller snarere ålegræs, som ikke er en tangplante, men en blomsterplante, én af de få, som kan vokse i saltvand. I Danmark har man altid udnyttet tang. Det er svært at sige, hvornår det begyndte. Tang er et forgængeligt materiale, som sjældent er bevaret ved arkæologiske udgravninger. Men i hvert fald fra vikingetiden og frem blev tang anvendt til blandt andet gødning og isolering. Modsat andre steder i verden har tangen aldrig spillet en rolle som ernæringskilde i Danmark.

Vi ved heller ikke, hvornår man begyndte at udnytte tangen på Albuen, men fra slutningen af 1800-tallet og frem til midten af 1900-tallet var tangen en ret så væsentlig indtægtskilde. Sæsonen begyndte om efteråret, når kraftigt blæsevejr

rev ålegræsset løs, og det lagde sig tæt ved kysten. Herfra bjærgede man tangen, og trak det op på land, hvor det blev lagt i bunker. Tangen skulle nu vandes grundigt igennem, så saltet blev skyllet ud. Hvis ikke dette skete, ville saltet binde vandet og få tangen til at rådne. Når foråret kom, blev bunkerne vendt, så sol og vind kunne tørre den godt igennem, hvorefter man kunne presse tangen i baller af cirka 30 kilo ved hjælp af en tangpresse – en cirka 170 centimeter høj og 130 centimeter bred trækasse med to vippearme, som kan trække bunden op, hvorved tangen presses sammen.

Omkring 1950 pressede man cirka 500 baller tang om året og solgte dem for 5 kroner pr. balle. Omregnet til nutidskroner svarer det til omkring 100 kroner stykket, så det var en betydelig indtægt for familierne på Albuen.

Det var dog ikke alle Albuens familier, som nød godt af denne ekstra indtægt. Ålegræsset tilhørte dem, som ejede stranden, og eftersom det hovedsageligt drev i land på sandodden - den nordlige del af Albuen - var det familierne, som ejede stranden her, der fik det største udbytte. Særlig god var forretningen, hvis familierne selv samlede, pressede og afsatte tangen, men det var også en lukrativ og mere bekvem ordning at sælge tangretten til forskellige firmaer, som så stod for arbejdet.

I 1800- og 1900-tallet blev tangen hovedsageligt solgt som fyld til isoleringsmåtter og madrasser. Især sidstnævnte var en succes og blev produceret til kaserner, hospitaler og emigrantskibe. I salgstalerne slog man på, at tangen ikke alene var blødere og lunere at sove på, den var også sundere, fordi det høje saltindhold betød, at utøj ikke kunne leve i det. Og så var den i øvrigt langt billigere. Under 2. Verdenskrig lancerede man endda også cykeldæk med ålegræs, de såkaldte tangodæk, og cigarer med tang-tobak. Ingen af delene blev dog en varig succes.

Det store tangeventyr sluttede brat. I 1933 ramte en svampesygdom ålegræsset, og det forsvandt over store dele af Danmark. På Albuen kunne man dog fortsætte tangbjærgningen indtil 1955, hvor efterspørgslen på tang var faldet så meget, at tangpressen endelig blev pensioneret.

I 1950 BRAGTE BILLEDBLADET EN LÆNGERE ARTIKEL OM ENEBOEREN AAGE RIIS PEDERSEN PÅ BARNHOLM I NAKSKOV FJORD, SOM BLANDT ANDET ERNÆREDE SIG VED INDSAMLING OG PRESNING AF TANG. UDKLIP I PRIVAT EJE.

Det ankomende Tangfiskei er et af Dem største Aktiver. I Højssønnen, der selvfølgelig oftest ligger i Bæltet, har Gaardejeren en Mand til at hjælpe sig. Klædt er han ene om alt Arbejde. Megen Prøve er der ikke. — Den tørrede Tang lægges i Tangpressen. Ty. Fløede dækker. Frøst skibenes særligt.

Barnholm har 30 vikare Fløde og ca. 70 unge, der for største Deles skal arbejde. Foruden at tilde af Skinger og Gæs. Også Maagerne nyder godt af Dem store Græsarealer, og i Demse Tid skal man passe godt på for ikke at komme til at træde dems Høj i Høkker. Uvder Skinger. Blev disse nødt for 10 Øre pr. Stk. For aldrig at være af skaaret fra Fastlandet har Eneboeren Foruden Møntebord ogsaa en Jolle. En enkle Gang i en af de strøenge. Vistene havde han trods dette en hal Tige ikke Forbedelse med Omvendelsen, han var for tynd at gaa på og alt for tyk til at sejle igennem.

AAGES SAMLING

Af Bjørnar Måge

I foråret 2022 blev museet gjort bekendt med Aage Mortensens imponerede flintsamling, som han gennem et langt samlerliv har samlet i og ved Godsted Mose øst for Hejrede Sø på Lolland. Aages samling består af 7413 stykker flint, hvoraf en stor del er flintredskaber. Ud over det består den også af 7864 faunalevn i form af tak, tænder og knogler, han har indsamlet, mens centrale dele af mosen var under plov. Samlingens fund dateres til både ældre og yngre stenalder. Materialet fra ældre stenalder er især indsamlet i selve mosen og ved randen, mens materialet fra yngre stenalder er samlet på markerne omkring mosebassinet, især mod syd.

STOR VIDENSKABELIG VÆRDI

Fra maglemosekulturen, den tidlige del af ældre stenalder, findes over 400 mikrolitter, som blandt andet fungerede som pilespidser, og 134 håndtagsblokke. Fra den yngste del af ældre stenalder, ertebøllekulturen, rummer samlingen 837 tværpile og 379 skiveøkser. Der er 379 kærnekser og 167 flækkeblokke, som både kan være fra den ældre og den yngre del af ældre stenalder. Der findes også et lille antal skævpile fra kongemosekulturen. Derudover er der i Aages samling også enkelte spidser, der ligner federmesserpile fra senistidens rensdyrjægere, og de er ikke tidligere påvist i Godsted Mose.

Materialet fra yngre stenalder består blandt andet af 226 hele eller fragmenterede slebne økser, 151 økseforarbejder, 109 mejslere og hele 500 skraber.

Aages samling er meget stor, men det er ikke volumen, der gør den vigtig. Det er til gengæld det faktum, at Aage minutiøst har mærket samtlige fund og henført dem til bestemte fundpladser. Det betyder, at privatsamlingen har stor arkæologisk værdi. Vi kan som fagfolk anvende den, når vi forsøger at afklare stenaldermenneskets udnyttelse af landskabet ved Godsted Mose. Med de mange faunalevn bidrager den også til at udbygge vores viden om ældre stenalders jagtbytte.

Videre kan Aages samling være med til at udpege, hvor det i fremtiden er interessant at foretage forskningsgravninger for med moderne arkæologiske og naturvidenskabelige metoder at udbygge vores viden om områdets anvendelse

i stenaldere. De første skridt i den retning tog museet allerede i sommeren 2022, hvor museets arkæologer sammen med Nationalmuseet foretog borer i mosen. De klarlagde, at de dybere dele af mosen i den sene istid bestod af en indsø, som gennem de efterfølgende årtusinder groede til og blev til Godsted Mose.

HUNDREDE ÅRS UNDERSØGELSER

Godsted mose tiltrak allerede i arkæologiens barndom museumsfolks opmærksomhed. I 1902 kom det kystode J. Olsen ved Lolland-Falsters Stiftsmuseum for øre, at der ved tørvegravning var fundet oldsager. Året efter undersøgte han i samarbejde med A.P. Madsen fra Nationalmuseet et bopladsområde på en holm centralt i mosen. Undersøgelserne frembragte et rigt oldsagsmateriale fra ældre stenalder, herunder også rige faunalevn.

Undersøgelser blev fulgt op af udgravninger af mere privat karakter med sigte på at opbygge samlinger fra ældre stenalder på andre landsdelsmuseer, der ikke endnu selv havde materiale fra denne periode. Kassevis af oldsager blev således i årene 1915-22 sendt til den anden ende af landet, hvor fundene indgik i Vendsyssel Historiske Museums samling. Museet, som ligger i Hjørring, har efterfølgende gjort masser af fund i Vendsyssel, og de mange genstande fra Godsted er returneret til Museum Lolland-Falster.

Aages samling viser sig at være et uundværligt supplement til de store samlinger fra Godsted Mose skabt i første del af det 20. århundrede. Samtidig er den et vidnesbyrd om, at private oldsagssamlinger har en videnskabelig betydning, når bare genstandenes fundsted er kendt.

AAGES SAMLING ER MEGET STOR, MEN DET ER IKKE VOLUMEN, DER GØR DEN VIGTIG. DET ER TIL GENGÆLD DET FAKTUM, AT AAGE MINUTIØST HAR MÆRKET SAMTLIGE FUND OG HENFØRT DEM TIL BESTEMTE FUNDPLADSER. DET BETYDER, AT PRIVAT-SAMLINGEN HAR STOR ARKÆOLOGISK VÆRDI.

AAGE MORTENSEN FRA NYSTED OVERRÆKKER SIN SAMLING TIL MUSEUM LOLLAND-FALSTER.

ARKÆOLOGISK FORSKNING

Af Daniel Groß & Kasper Høhling Søsted

Forskning udgør sammen med formidling, indsamling, registrering og bevaring de fem søjler i museumsloven, som tilsammen udgør Museum Lolland-Falsters raison d'être. Selvom de fem søjler alle er væsentlige og supplerer hinanden, indtager forskningen en særlig rolle, fordi den skaber vidensgrundlaget for museets arbejde inden for de øvrige søjler.

Forskningen i Lolland og Falsters kulturhistorie udvider vores horisont og informerer os om fortiden, nutiden og fremtiden. Den kvalificerer derudover vores formidling og indsamling og gør os bevidste om, hvad der er vigtigt at registrere og bevare.

Museets arkæologiske forskning tager afsæt i tre grundfortællinger, som er væsentlige for forståelsen af Lolland og Falsters kulturhistoriske udvikling:

Den første fortælling handler om Lolland og Falster som porten mellem Skandinavien og det europæiske kontinent og den betydning, mobilitet og udveksling af ideer, teknologi med mere har haft for den kulturhistoriske udvikling. Den anden fokuserer på den betydning, landskabet og de naturlige ressourcer har haft for den kulturhistoriske udvikling. Den tredje og sidste fortælling tager afsæt i de fysiske spor, den kulturhistoriske udvikling på de to øer har efterladt sig.

DICE

De tre grundfortællinger er integreret i en overordnet struktur DICE, som skal samle alle museets nuværende og fremtidige forskningsprojekter i fire overordnede temaer: **D**evelopment, **I**dentify, **C**ommunication og **E**xchange. Desuden skal DICE sikre, at forskningen sker på basis af museets arkæologiske samling, med inddragelse af museets medarbejderstab, og at resultaterne bidrager til at kvalificere arbejdet inden for de øvrige museumssøjler.

Som figuren viser, forbinder DICE museets forskning med andre opgaver: Punkterne i diagrammet repræsenterer forskellige medarbejdere med deres personlige kvalifikationer, opgaver og interesser. DICE forbinder museets enkelte opgaver, som for eksempel forskning og formidling, på den måde, at vi integrerer forskellige ekspertiser i hvert projekt.

FEMERNPROJEKTETS POTENTIALE

Et af de største forskningspotentialer findes i det store genstands- og datamateriale, som er indsamlet i forbindelse med det arkæologiske undersøgelsesprojekt, Femernprojektet, gennemført forud for etableringen af Femern Bælt-forbindelsen.

Projektet omfatter et areal på cirka 3,5 millioner kvadrater øst for Rødbyhavn. Størstedelen af arealet ligger på gammel havbund bag det dige, som blev bygget for at beskytte Lollands sydkyst efter den store stormflod i 1872.

Udgravningerne på – eller rettere under – havbunden udgør tilsammen Danmarkshistoriens største stenalderudgravning. Den dækker et samlet areal på cirka 522.000 udgravede kvadrater svarende til mere end 73 fodboldbaner og har afdækket et fossilt fjord- og lagunesystem, hvor optimale bevaringsforhold har sikret et enestående arkæologisk genstands- og datamateriale.

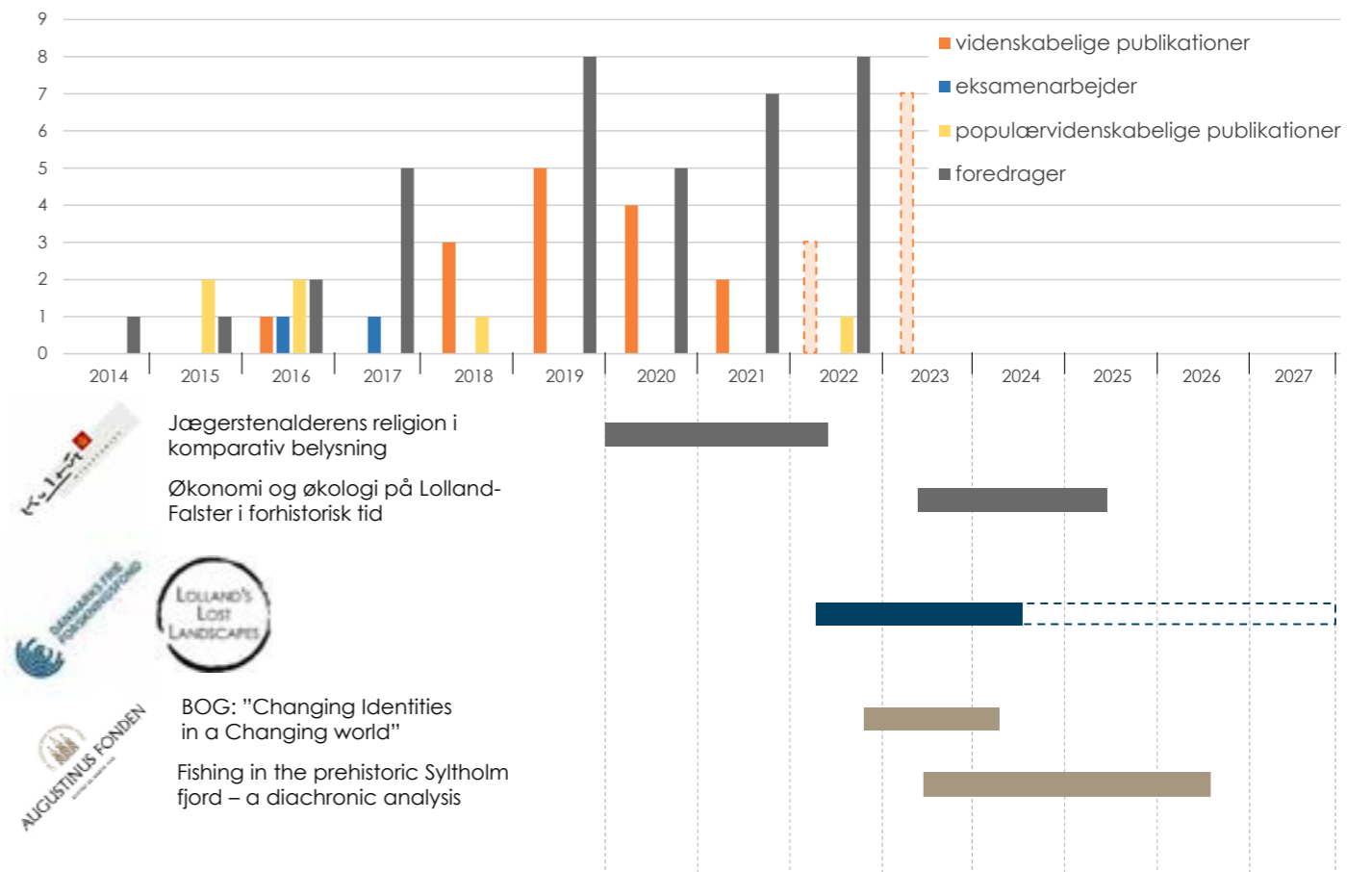
Med afslutningen af den sidste udgravning i efteråret 2022 er det for alvor tid til at udfolde Femernprojektets forskningsmæssige potentiale.

Den opgave kan ikke løftes af Museum Lolland-Falsters arkæologer alene. Det kræver inddragelse og inspiration fra en bred vifte af fagligheder og metodikker, samarbejde med eksterne forskere og forskningsinstitutioner, tid til at udvikle forskningsprojekter og ikke mindst søge bevillinger fra private fonde og offentlige forskningspuljer.

I 2022 har museet iværksat en række forskningsaktiviteter, der blandt andet omfatter etablering af et internationalt forskernetværk, udvikling af et forskningsprojekt om stenalderens fiskeri og et gæsteprofessorat samt en konference-publikation, som er på vej i trykken (fig. 2).

I 2022 HAR MUSEET IVÆRSAT EN RÆKKE FORSKNINGSAKTIVITETER, DER BLANDT ANDET OMFATTER ETABLERING AF ET INTERNATIONALT FORSKERNETVÆRK, UDVIKLING AF ET FORSKNINGSPROJEKT OM STENALDERENS FISKERI OG ET GÆSTEPROFESSORAT

OVERSIGT OVER LØBENDE OG KOMMENDE ARKÆOLOGISKE FORSKNINGSPROJEKTER.

LOLLAND'S LOST LANDSCAPES (3L)

3L er et internationalt forskernetværk finansieret af Danmarks Frie Forskningsfond (DFF). Netværket blev dannet i 2022 og skal fungere som en tænketank, hvor 35 danske og udenlandske forskere inden for arkæologi, etnografi, religionsvidenskab og naturvidenskab arbejder sammen om at finde nye interdisciplinære tilgange til materialet fra Femernprojektet.

Netværket mødes to gange om året i workshops, hvor medlemmerne arbejder med at udvikle forskningsmæssige problemstillinger og projekter med udgangspunkt i fire temaer:

1. *Perception*, som handler om, hvordan folk i stenalderen har forstået verden omkring sig
2. *Landscape*, som arbejder med at udvikle nye og forbedre eksisterende rekonstruktioner af fortidens miljø og effekten af menneskets påvirkning
3. *Chronology*, som fokuserer på forandring af teknologi og den materielle kultur i sammenhæng med andre parallelle samfundsændringer
4. *Interaction*, der omfatter analyser af import og eksport af råvarer og værdifulde objekter.

Mens 3L kom fuldt i gang i 2022, er gruppeprojekterne stadig i hovedfokus i 2023. Fremadrettet skal 3L bidrage til at forankre Femernprojektet i det internationale forskningslandskab og udvikle nye perspektiver og metodiske tilgange til analyse af det arkæologiske materiale.

FORSKNINGSPROJEKTER

I november 2022 bevilgede Augustinus Fonden midler til forskningsprojektet SYLFISH - Fiskeriet i den forhistoriske Syltholm fjord – En diakron analyse.

Med afsæt i de mange fund fra Femernprojektet, fokuserer SYLFISH på fiskeriets betydning langs Lollands sydkyst

PRØVETAGNING AF MADSKORPER TIL ISOTOPANALYSER.

fra slutningen af jægerstenalderen til bronzealderen cirka 5.500-600 f.Kr. Projektet omfatter analyser af knogler fra hav- og landpatte-dyr samt fisk, forhistoriske fiskeanlæg og jagtmønstre. De centrale spørgsmål er, hvordan naturlige og menneskeskabte forandringer i miljøet påvirkede de forhistoriske lollikkers udnyttelse af de marine ressourcer. Hvordan deres økonomi ændrede sig i takt med landskabsforandringerne, og hvordan det påvirkede deres opfattelse af den verden, de levede i.

UDENLANDSKE GÆSTEFORSKERE

I forbindelse med projektet får museet tilført nye ressourcer i form af Dr. Satu Koivisto fra Turku Universitet i Finland, som skal gennemføre en post.doc i relation til projektet.

Kulturministeriets Forskningspulje har bevilget et toårigt gæsteprofessorat til Dr. Ulrich Schmölcke fra Centre for Baltic and Scandinavian Archaeology i Slesvig. I projektet Økologi og Økonomi undersøger museets arkæologer sammen med Ulrich Schmölcke jagt i forhistoriske miljøer på Lolland og Falster med særligt fokus på knoglemateriale fra terrestriske dyr. Projektet skal ligeledes bidrage til at opkvalificere de arkæologiske medarbejderes arkæozoologiske kompetencer.

PERSPEKTIVER

Museets løbende projekter og årets eksterne bevillinger viser Lolland og Falsters store arkæologiske forskningspotentiale og internationale relevans. Koordinering af vores forskningsindsats i form af DICE udgør en fleksibel og effektiv ramme for projektudvikling og den samlede forskningsindsats.

I 2023 vil SYLFISH og projektet Økologi og Økonomi tilføre museet flere videns- og forskningskompetencer. Desuden vil offentliggørelsen af conferencepublikationen *Changing Identities in a Changing World* lægge sporene til den fremtidige forskning i Femernprojektet.

Den vellykkede forskningssatsning betyder også, at museet er og fremadrettet vil være meget synlig på den arkæologiske forskningsscene i Danmark såvel som internationalt. For eksempel bidrager vi med materiale fra Femernprojektet til det ERC-støttede projekt SEACHANGE på Universitet i York, som undersøger hastigheden af biodiversitetstab i blandt andet Nordsøen i stenalderen. Det er et emne, som også er meget aktuelt i nutiden. Desuden deltager vi i projektansøgningen *Taming the Waters and Harvesting the Sea – the Origins of Aquatic Resource Management in Stone Age Scandinavia*, der ledes af ass. prof. Axel Mjærum fra Oslo Universitet, og som er en international pendant til SYLFISH.

Vores forskningsindsats bidrager således ikke kun med nye og i nogle tilfælde banebrydende resultater, som kan bruges af fagfolk, men også med inspirerende og spændende fortællinger om Lolland og Falsters fortid, som kan formidles til den brede offentlighed.

MOSESKELETTERNE VED KIRKENORLØBET

Af Signe Fog Mogensen og Peter Deichmann

Under de arkæologiske forundersøgelser i 2021 forud for udvidelsen af Ringsted-Femernbanen dukkede et menneske-skelet op i mosen ved Kirkenorløbet. Det er efterfølgende dateret til jernalderen, cirka 750-400 f.Kr. Der er tale om en ung person, 15-20 år gammel. Skelettet kunne ikke kønsbestemmes, men der var spor efter periodevis jernmangel, sygdom og underernæring samt tandslid. Dog ikke mere, end hvad der var almindeligt for et menneske i jernalderen. Rundt om skelettet lå flere lyse sten, som indikerer, at skelet og sten er placeret her med vilje. Intet tyder på en drukneulykke.

I 1933 blev der i åbrinken i Kirkenorløbet, samme sted som skelettet, fundet dele af to andre skeletter. De blev registreret som en stor, voksen mand og en voksen kvinde, som ikke dateres mere præcist end til oldtiden. Knoglerne blev trukket direkte ud af åbrinken, og der er derfor ikke tale om hele skeletter.

FLERE MOSESKELETTER

Under udgravningen i foråret 2022 fandt arkæologerne yderligere to menneskeknogler, et lårben og et skinneben. De lå tæt på det nuværende å-løb, 20 meter fra hinanden og henholdsvis 117 og 140 meter fra moseskelettet. Selvom knoglerne var fragmenterede, udelukker knoglebestemmelserne, at de er fra moseskelettet. De to knogler stammer enten fra moseskeletterne fundet i 1933 eller fra et helt fjerde skelet. Sidstnævnte mulighed kan ikke afvises, men en række ting sandsynliggør en sammenhæng med de gamle

UNDERKÆBEN FRA MOSESKELETET FUNDET I 2021. FOTO: HENRIK SCHILLING.

skeletfund. De to knogler blev fundet helt nede i kanten af å-løbet, og læser man beskrivelsen af fundstedet for skeletterne fra 1933, stemmer det overens med placeringen af de to knogler.

I alt er der altså registreret tre menneskeskeletter inden for relativ kort afstand ved Kirkenorløbet, to voksne og et ungt individ. De tre skeletter er formodentlig alle fra jernalderen, og netop den periode er kendt for sine moseskeletter og moselig. Grundene til, at mennesker er endt i mosen, kan være flere. De mest anvendte tolkninger er dog, at det er egentlige menneskeofringer, eller deponering og bortskaffelse af et menneskeligt. Et lig, der af en eller anden grund, såsom kriminalitet, ikke skulle gravlægges på samme måde som resten af befolkningen, men som i stedet blev lagt i mosen. De to udelukker dog naturligvis ikke helt hinanden - en kriminel eller anden uønsket person kunne udvælges til ofring. Begge dele er således udtryk for en bevidst handling og deponering. I mange tilfælde er de vanskelige at skelne med sikkerhed fra hinanden.

GAMLE TØRVEGRAVE

I mosen fandt arkæologerne også såkaldte mosepotter, som er lerkar med indhold deponeret i mosen samt dyreknogler, som tyder på en bevidst nedlæggelse i form af ofring. Det passer fint med, at de tre menneskelige også er lagt i mosen som en rituel handling.

Mosen indeholdt også andre fund, som indikerer dagligdags brug. Flere nedgravninger tyder på, at man hentede tørv og ler til brug på bopladsen. Andre nedgravninger var brugt til hørrødning, hvor hørstængler er blevet lagt til en kontrolleret forrådnelse, så man kunne udvinde hørfibre. Nord for fundstedet og jernbanen udgravede arkæologerne bopladser fra flere perioder af jernalderen og en gravplads. Dateringerne tyder på en tæt sammenhæng mellem bopladser og mose. Den har med stor sandsynlighed været en hel naturlig del af hverdagen og samtidig en vigtig ramme om rituelle handlinger, som har inkluderet ofringer af dyr, mosepotter og altså også tre mennesker.

UNDER JORDEN

Af Leif Plith Lauritsen.

Tilbage i 2020 startede en udsendelsesrække på TV2 Øst under titlen Under jorden. Her tog vært Sille Roulund fra TV2 Øst og medvært Leif Plith Lauritsen, her fra museet, ud i den arkæologiske arbejdsmark i hele TV2 Østs sendeområde for at besøge igangværende udgravninger. Udsendelsesrækken tog sit udgangspunkt i udgravningen på Trygge Slot; en udgravning, der vitterlig satte Falster på verdenskortet.

I forbindelse med det foreslog Sille Leif, at de lavede en udsendelsesrække, hvor de sammen tog ud for at besøge aktuelle udgravninger. Testudsendelsen var i første omgang en udsendelse fra netop Trygge Slot. Den faldt i god jord både hos redaktionen på TV2 Øst og hos seerne. Derfor aftalte man at skyde en efterårssæson og muligvis en forårssæson.

Sammen med kameramand og klipper Jacob Bagger udviklede Sille og Leif konceptet for udsendelserne. Leif betingede sig, at man i udsendelserne også talte med de gravende arkæologer og ikke kun begrænsede samtalen til Sille og ham selv. Begrundelsen var blandt andet, at man derved involverede lokalmuseerne og deres arkæologer. Samtidig var det naturligt, da det netop var de arkæologer, der udførte gravningerne, der vidste mest om den aktuelle undersøgelse.

Sille var naturligvis værten for programmet, mens Leif fungerede som medvært og introducerede Sille og seerne til forskellige problemstillinger og temaer for udgravningerne. Det skete ved hjælp af en medbragt tavle, hvorpå Leif tegnede og forklarede.

I løbet af de 42 programmer, det til dato er blevet til, har teamet været vidt omkring både tidsmæssigt, geografisk og temamæssigt. I tid strækkende sig fra den tidlige stenalder til op i 1600 årene og med en geografi i stort set hele TV2 Østs sendeområde.

Således har de, der har fulgt programmet gennem nu tre år, været med Sille og Leif rundt i landsdelen, hvor de besøgte alt lige fra en forskningsudgravning af de tidligste stenalderkulturer i landet, Brommekulturen. Videre til stenalder dolkofferfund, kultiske palisadeanlæg over moselig til både jernalder- og vikingetidsbebyggelser og begravelser. Herfra

har tidsrejsen taget dem til tidlige middelalder bebyggelser, mægtige borganlæg som Vordingborg og Tygge Slot. De har besøgt en af Danmarks tidligste og store teglstenskirker; set et senmiddelalderligt byhus udvikle sig til et renæssancehus; været med til at finde rester af massegrave efter et slag i middelalderen ved Næstved; set jernalderkvindes smukke perler i hendes grav og endelig været med marinarkæologerne under vandet på jagt efter stenalderbopladser i Guldborgsund. Slutteligt har de også fulgt genstandenes vandring fra udgravning over konservering til udstilling.

Lige nu er denne rejse sat på pause, måske optages den igen når tiden er til det, men har man lyst til at tage med Sille, Jacob og Leif på en rejse ud i landsdelen for at besøge arkæologernes arbejdspladser og møde de frivillige, amatørarkæologer og metaldetektorførere, så kan man gå ind på TV2 Østs hjemmeside og se samtlige 42 afsnit. Der er over fem og en halv timers arkæologi at se. Så god fornøjelse med enten genkigget eller med at opdage den spændende arkæologiske verden.

SKATTEN FRA FORNEBY

Af Marie Brinch.

I sommeren 2022 dukkede en skat op af mulden ved Forneby på Lolland. Fundet bestod af to guldbrakteater, to guldringe, en snoet ring af sølv samt fragmenter af en såkaldt relief-fibula af sølv. Skatten blev fundet af en gruppe detektorførere, som egentlig er fra Roskilde-egnen, men var taget på en sommerudflugt til Lolland.

Relief-fibulaen er en type af dragtnål, der blev anvendt til at holde tøjet sammen. Den var desværre så ødelagt af århundreders landbrugsdrift, at den var gået i tusind stykker. Blandt fragmenterne var dog større stykker med ornamentik og dyrehoveder, og ud fra disse kan man se, at fibulaen formentlig har været ganske lig, hvis ikke identisk med, en relief-fibula fundet ved Hove Mølle i Nordsjælland.

Et andet iøjnefaldende element i skattefundet er de to guldbrakteater. Brakteater er tynde guldsiver med præget billede, formentlig anvendt som amuletter. I Norden kendes omkring 1000 eksemplarer, hvoraf de fleste dateres til mellem 450 og 550 e.v.t. Brakteaterne fra Forneby er henholdsvis nummer fem og seks, som er fundet på Lolland.

VRØVLELATIN

Almindeligvis opdeles brakteaterne i A-, B-, C- og D-brakteater, hvor A-brakteaterne er de ældste. Brakteaterne fra Forneby er af type A. Det er første gang, denne type er fundet på Lolland-Falster, og herudover er motivet endda af en helt ny variant, som man ikke tidligere har set. A-brakteaterne karakteriseres generelt ved at være dekoreret med et mandsporstræt, hvis tydelige forbillede er romerske kejserportrætter på mønter og medaljoner. Portrættet viser en mand i profil iført kappe og et romersk kejsersdiadem. På brakteaterne fra Forneby ses desuden ord, som tilsyneladende er skrevet med latinske bogstaver, men teksten giver ingen mening, og ser man efter er i hvert fald nogle af "bogstaverne" slet ikke rigtige. Måske man syntes, dette fjøede et eller andet til indtrykket af magt og autoritet.

Skatten fra Forneby dateres til tiden mellem 450 og 475 e.v.t. og dermed inden for den periode, som betegnes ældre germansk jernalder. Det var en tid med store forandringer – folkevandringer, en klimaforværring – og ikke mindst Romerriget faldt i 476 e.v.t., som destabiliserede

magtbalancen i Europa fundamentalt. I Danmark karakteriseres perioden ved sine mange store og rige skattefund, som ofte indeholder store mængder guld. Nogle af disse nedgravede skatte kan være netop det: skatte, som er blevet gemt i ufredstider. Andre er dog uden tvivl udtryk for ofringer, enten for at sikre anseelse og magt eller i håbet om at mildne guderne i en tumultarisk tid.

FORVANDLET ROMERKEJSER

Skatten fra Forneby er sandsynligvis en ofring. Tolkningen skyldes, at sammensætningen af brakteater og relief-fibula er en ret fast kombination, som kendes fra en række andre fund, hvilket giver det indtryk, at der er tale om et officielt ritual.

Betydningen af Forneby-brakteaternes motiver er desværre for længst gået tabt i fortidens tåger, men måske vi alligevel kan gisne lidt. På de romerske mønter og medaljoner efterlod motivet og symbolerne ingen tvivl hos romeren: Dette var kejseren, den guddommelige hersker. Men germanerne havde intet forhold til den romerske kejser, så hvad betød kejserportrættet for dem? Kan man forestille sig, at man med små ændringer i motivet kunne forvandle Romerkejseren til en anden fyrste?

De yngre typer af brakteater afbilder med rimelig sikkerhed Odin, gudernes konge. Ofte er hans navn tilføjet med runer. Det er ikke tilfældet med brakteaterne fra Forneby, men det er alligevel en besnærende tanke, at det måske er Odin, vi ser i øjnene.

GERMANERNE HAVDE INTET FORHOLD TIL DEN ROMERSKE KEJSER, SÅ HVAD BETØD KEJSERPORTRÆTTET FOR DEM? KAN MAN FORESTILLE SIG, AT MAN MED SMÅ ÆNDRINGER I MOTIVET KUNNE FORVANDLE ROMERKEJSEREN TIL EN ANDEN FYRSTE?

DE DØDE OGSÅ I GAMLE DAGE

Af Louise Sebro og Anne-Lotte Sjørup Mathiesen

I 2022 gik Reventlow-Museet Pederstrup og De Gamle Huse sammen og udviklede to temaudstillinger med døden som fælles fokus. Fra herregårdens højloftede sale draperet i fløj til sammenskudsgildet i den lave bondestue. Om man var rig eller fattig, med døden fulgte ritualer og traditioner.

De to udstillingssteder ikklædte sig dødens udstyr fra 1800-tallet, og to meget forskellige iscenesættelser dannede ramme om historierne. Men på tværs gav udstillingerne indblik i tidens forestillinger om død, efterliv og sorg hos høj og lav, samt de mange ritualer, der skulle til for at sende den døde godt på vej. Men hvor stor var forskellen egentlig mellem de to samfundslag, når et kært familiemedlem døde og drog videre til efterlivet?

På Vestlolland var stemningen andægtig og personlig med herregården Pederstrup ikklædt sorg over grevinde Reventlow, der døde i 1822. Derimod fremstod bondegården i landsbyen i Maribo travl med de mange forberedelser til begravelsesgildet for den unge gravide bondekone Karen.

I MIDTEN AF 1800-TALLET VAR KISTEN MALET SORT OG OFTE PYNDET MED KRANSE AF BUKSBOM.

DA DØDEN KOM FORBI

På bondegården er tiden gået i stå. Et øjebliksbillede af en dag i et liv, hvor gårdejer Anders Pedersen skal begrave sin Karen. Men trods den sørgelige begivenhed, er der ikke megen tid til tårer og refleksion. På landet var en begravelse en betydningsfuld begivenhed, der krævede mange forberedelser. Gæster skulle inviteres til gilde. Mad forberedes. Borde dækkes. Udvalgte fra landsbyen fik opgaver. Traditionsrige ritualer skulle gennemføres. Alle nøje planlagte elementer, der skulle sende unge Karen bedst muligt til Paradis.

Og lige der, midt i al travlheden, ligger Karen. Helt stille i sin sorte kiste i gårdens fine stue og venter. Venter på, at hele landsbyen kommer og følger hende på den sidste rejse.

ISCENESÆTTELSENS VIRKEMIDLER

Scenen sættes ved bondegårdens indgang, og de to hovedpersoner – Karen og Anders Pedersen – introduceres. Og med det afsæt træder man direkte ind i begravelsesgildets forberedelser. I køkkenet og ved ildstedet er forberedelserne til to dages gilde i gang. I stue og stald er der dækket op til gæster. Og i den fine stue står den pyntede kiste ved siden af langbordet, hvor landsbyens mænd har holdt vågenætter over liget.

Som stemningsskabende element ringer kirkeklokker i den fine stue, og små spots sætter ligkisten og langbordet i centrum. Men i standkister og skuffer er der små ekstra detaljer, der understøtter fortællingen om den gravide kvinde, der døde alt for ung. Små legesager til den lille ny. Babytøj til efter fødslen. Og ikke mindst den tomme vugge.

FORMIDLING MED PERSONAER

For at skabe den rette stemning, har vi taget os et par formidlingsfriheder. Personerne er modelleret ud fra en typisk gårdfamilie fra midt i 1800-tallet og sat i en konkret og veldokumenteret situation. Og for at gøre udstillingen livagtig og nærværende har vi givet dem stemmer. Stemmer med navne, indbyrdes relationer og indsigt i begivenheden, for på den måde at skabe et talerør mellem fortiden og nutiden, gæsten og fortællingen. Hovedfortællingen blev derfor et brev fra afdøde til enkemanden. Det beretter

om de handlinger, der skal ske før og under begravelsesgildet og ikke mindst hendes ønsker for mandens fremtid. På den måde flettes fakta ind i fortællingen, fortalt af en af stemmerne. Fortællingerne er gjort personlige og giver en forbindelse til folkene på gården. En følelse af travlheden i køkkenet for at sende Karen godt afsted. Fornemmelsen af traditionerne, der gennemsyrrer hele husstanden. Og ikke mindst Karens sorg i brevet, ved at forlade mand og børn.

Kilderne, der danner baggrund for iscenesættelsen, stammer fra flere østdanske beretninger om begravelsesgilder. Hvad man spiste og drak. Hvordan hele landsbyen trådte til i den svære situation. De mange rituelle handlinger, der var forbundet med begravelsen. Men for at gøre fortællingen levende, er de omdannet til indkøbssedler, invitationslister, små tableauer rundt om på bondegården og en lydfortælling fremfor skiltning.

HUN DØDE I SIN ELSKEDES ARME

På herregården Pederstrup var historien til gengæld baseret på de historiske personer, der i 1822 boede i huset: grevinde Frederikke Reventlow og hendes mand Christian. Frederikke døde i 1822 og blev gravsat på kirkegården i den nærliggende landsby Horslunde. Med udgangspunkt i breve fra Frederikke selv, hendes mand og deres venner, blev historien om hendes alderdomssvækkelse, død og begravelse fortalt i udstillingen, der formede sig som en serie små tableauer. Museet er indrettet som et interiørmuseum, der inviterer gæsterne indenfor i parrets bolig, og i de rammer blev historien rum for rum udfoldet.

I hvert rum var der lagt citater fra brevene, så publikum selv kunne læse, hvad parrets tanker var om døden. Her stødte man på grevens forestillinger om, at afdøde omgiver de levende som en slags skytsengle, og på grevindens sorgfulde betragtninger over tabet af tre børn.

Således lagde parrets tanker om døden grunden til at forstå de følelser, der kom til udtryk i dagene omkring grevindens død, og som blev præsenteret i tre rum: En sofa med uldne tæpper illuderede dødslejet, hvor den aldrende grevinde en dag i juli 1822 fik det skidt og døde i sin elskede mands arme, mens et adeligt fløjlsbeklædt ligleje i den centrale haveasal fortalte om, hvordan adelen iscenesatte en prægtig vågestue. Her kunne venner og familie komme og vise den sidste ære i et mørklagt rum med få lys, lavendelduft og papirblomster, som tidens skik påbød. Hos grevinden blev der nok serveret punch og te, men ikke spillet kort, som på gården hos den døde Karen. Med udgangspunkt i den beretning om begravelsen, som samtidens danske aviser trykte, blev selve begravelsen og den efterfølgende familiemiddag beskrevet. Også grevens sorg kom til udtryk i hans korrespondance med venen Ernst Schimmelman, og udfoldede sig med til- og fra-breve forskellige steder i udstillingen.

Det fokus, der var på greveparrets egne ord fra deres breve, var et enkelt greb, der skabte et stort nærvær for den besøgende. Lange tekster er ikke altid en god idé i en udstilling. Men publikum tog virkelig formatet til sig, og vi

ET BEGRAVELSESGILDE VAR ET SAMMENSKUDSGILDE FOR HELE LANDSBYEN OG KUNNE VARE TO DAGE.

oplevede at mange tog sig tid til at læse alle brevene og leve sig ind i datidens tanker om død og sorg. I udstillingens sidste rum var et bord med små kort, hvorpå man kunne skrive egne tanker om eller oplevelse med døden. Det var helt overvældende, hvor personlige beretninger, der her blev delt. Alt i alt skabte vi en udstilling, der på en enkel, men engagerende måde fokuserede på menneskers tilgang til døden i fortid og nutid.

AUTENTICITET OG VIRKEMIDLER

De to udstillinger er et eksempel på en ny retning for de to museer. Vi arbejder med den nærværende fortælling med udgangspunkt i personlige beretninger, som altså ikke kun kan være autentiske, men også modulerede med udgangspunkt i virkeligheden. Og begge steder er iscenesættelse ved hjælp af tableauer en ny retning.

Museumsgenstandene i form af møbler, køkkentøj og porcelæn får følge af kopier eller gamle ting, som ikke er en del af samlingen, men som bruges til at fortælle historien rundt om genstandene. Således blev Karens kiste skabt til udstillingen, men den blev stillet op i et rum, hvor indretningen ellers er med møbler fra museets samling. I de kommende år vil vi arbejde videre på, hvordan vi med disse greb får skabt en spændende og engagerende fortælling uden at give køb på autenticiteten i de miljøer, vi arbejder med.

HVERDAGENS ”GLEMTE” TEKSTILER

Af Elisabeth Holm Nielsen.

I museets samling findes en stor mængde tekstiler, som er indsamlet gennem de sidste godt 100 år. De repræsenterer mere end 200 års skiftende mode inden for påklædning i byen og på landet, boligens tekstiler og forskellige funktionelle tekstiler til produktion og industrielle formål. Nogle tekstiler knytter sig i særlig grad til Lolland og Falster, såsom egnsdragter, mens andre viser, hvordan ydre indflydelser har været til stede i området gennem tiden.

Det seneste år er en gennemgang af tekstilerne kommet godt i gang, og i det arbejde opdager man, hvor mange typer af tekstiler, som fandtes før i tiden. Mange af dem går i glemmebogen, efterhånden som de kommer ud af brug. Derfor bliver man nysgerrig på tekstilerne og deres funktion, når man finder dem i magasinkasserne og oplyses om begreber, som for nutidens mennesker virker fremmede. I danske hjem i dag findes en del tekstiler, men det er intet imod, hvad man havde i hjemmene før i tiden. Tekstiler var symboler på status og af stor værdi, og på gårdene i Danmark viste mængden og typerne af tekstiler, at man havde ressourcer i form af råstoffer, såsom uld og hør - og tid. Tekstiler var til praktiske formål, men de var også til udsmykning af hjemmet.

I det følgende ses på tre typer af ”glemte” boligtekstiler, som er gået ud af brug, har fået andre navne eller ændret funktion. Disse eksempler findes i større omfang i museets samling og må derfor være et bevis på deres tidligere udbredelse.

STOLPEKLÆDER

Stolpeklæder optræder under flere forskellige navne i optegnelserne. De kaldes til tider stolpestykker, og nogle gange også pyntehåndklæder. Stolpeklæder er lange stykker af hørlærred i cirka 30 centimeters bredde med dekorationer. De blev hængt foran en sengs omhæng som pynt. På gårdene var sengene indrettet som små aflukkede rum eller sfærer. Det kunne være alkover, der som et skab lukkedes af med låger eller gardiner, eller det kunne være senge med stolper, som deromkring havde et sengeomhæng. Stolpeklæderne er oftest dekorerede med såkaldte trendfletninger i bunden, med motiver af fugle, blomster og livstræer, initialer og årstal i korsstingsbroderi og med et skiftende antal mellemværk eller borter i for eksempel tællesyning, stoppehulsømme og kvadrathulsømme.

ANTIMAKASSARER

En antimakassar er et stykke stof af varierende størrelse, ofte i bomuld med dekorationer af eksempelvis broderi og hulsømme. Antimakassarer blev brugt til at lægge over det øverste af ryglænet på polstrede møbler i starten af 1900-tallet for at beskytte møblets overflade mod den hårolie, som mange mænd på det tidspunkt brugte. Selve ordet kommer af, at hårolien kaldtes macassar efter byen Macassar i Indonesien. Stykket var altså lavet til at modvirke macassaren. Når man ser størrelsen på nogle antimakassarer, såsom den lille sommerfugl her, så kan det undre, om den overhovedet var effektiv. Antimakassarer går også under navnet sofasløjfer. Et lidt mere romantisk navn, som måske er mere sigende for den pyntegenstand, som den også var.

KOMMODETÆPPER

Kommodetæpper går også under forskellige betegnelser. Derfor kan de forsvinde i et hav af lyseduge og bordløbere i samlingen. Et kommodetæppe kan skelnes fra lysedugene og bordløberne, idet de på tre kanter – en langsideside og de to korte sider – har en bort eller frynser, og den sidste kant er uden dekoration. De blev lagt på toppen af kommoder, og siden uden pynt lå ind mod væggen. De optræder i flere udformninger fra at være deciderede tæpper over lettere duge i hør og bomuld med broderi og hulsømme til de helt lette i kniplingsstrikk og hækling.

GEMT OG IKKE GLEMT

I dag har man ikke meget brug for kommodetæpper, antimakassarer eller stolpeklæder. Derfor ville den type tekstiler blive glemt, hvis ikke museerne gemte på dem. Samtidig med at de bevares, er det dog også vigtigt, at deres brug viderefremmes og huskes. I arbejdet med tekstilerne i museets samling har samarbejdet med erfarne frivillige og ansatte været uvurderligt til at få overblik over de forskellige betegnelser. Betegnelser kommer i høj grad an på, hvem der tolker genstandene, og den viden og erfaring, som bringes med til en genstand. Den betydning, som lægges i en genstand, skal man være bevidst om og varsom med.

**FOTOGRAFI AF:
ANNA DREWES, F. LÜTZEN, I SIN
STUE OMKRING ÅR 1900.
ANNA DREWES VAR KOGEBOGS-
FORFATTER OG DATTER AF
FORVALTEREN PÅ PEDERSTRUP,
HVIS HOVEDBYGNING I DAG
HUSER REVENTLOW-MUSEET.
BEMÆRK ANTIMAKASSAREN
PÅ LÆNESTOLEN OG PORTRÆT-
TET AF C. D. F. REVENTLOW PÅ
VÆGGEN.**

FODSPORENE I SANDET

Af Rasmus Thorup Kildegaard.

Museum Lolland-Falster ønsker med Nyt Museum også at styrke vores visionen fra virksomhedsplanen 2020 om at aktualisere viden om og udvikle betydning af dansk kulturarv.

Det handler især om at gøre kulturarven tilgængelig. Til at lede os bruger vi museets tre pejlemærker: identitet, dannelse og museum for alle. Af disse er *dannelse* måske den sværeste at indfange. For os er dannelse en grundforudsætning for et velfungerende demokrati, så mennesker vokser op som deltagere i fællesskabet med mod og evne til at træffe gode beslutninger.

Museum for alle, handler om at åbne sig mod omverden, ved at have særlig opmærksomhed på de borgere, der normalt ikke bruger museet. Dét gør vi, når vi laver de såkaldte out-reach-projekter.

Med *Identitet* arbejder vi med en forståelse af, at mennesker overhovedet har en identitet, vi som museum kan tale til og påvirke. I andre sammenhænge ses mennesker i forhold til deres position og de strukturer, der omgiver dem. Det er ikke en selvfølge at se mennesker ud fra identitet, som en indre fortælling. Konkret er det noget vi arbejder med, i de lokale fortællinger, hvor vi prøver at skabe genkendelse og stolthed over vores område.

Dannelse kan være vanskeligst at indfange. Dannelse driller. I museets virksomhedsplan handler det om, at skabe: ”erkendelse af sammenhænge, der rækker ud over den enkeltes egen horisont og behov”. Men ’erkendelse’ er en kompliceret ting. Temaer som *køn* og *klima* viser, at dannelse ikke er uskyldig overførelse af viden fra den ældre generation til den yngre. Det er også en kamplads, hvor de unge ikke bare kan læne sig tilbage i fortidens erfaringer, når de selv skal skabe deres identitet og ståsted i livet.

MUSEER TIL UNDSÆTNING

Unge mistrives, konkluderer den nationale sundhedsprofil 2022. Analyseinstituttet VIVE, Børns Vilkår og Psykiatrifonden kommer frem til samme konklusion: noget har ændret sig i samfundet, og det går fortsat den gale vej. Unges selvværd og livsmestring er i fare.

At være ung er en sårbar tid. Det har det alle dage været. Men der er også nogle særlige forudsætninger for unge i dag, hvor de ældre generationers erfaringer ikke kan hjælpe dem. Det handler blandt andet om præstationsamfundet, sociale medier og nedgang i dannende fællesskaber som forenings- og fritidsaktiviteter. Unge i dag har flere muligheder. De begår mindre kriminalitet, klarer sig bedre i skolen, ryger og drikker mindre. Men de er også den generation, der skammer sig allermost.

Hvordan kommer museet de unge til undsætning? Selvom meget er anderledes i dag, så handler det vel for pokker stadig om identitet, om at finde sin plads i fællesskabet og modet til at være sig selv! Det handler om erkendelsen af at se sig selv i meningsfulde sammenhænge.

Hvordan gør vi det, når netop fortiden ikke altid hænger meningsfuldt sammen, når erfaringerne fra den ældre generation ikke altid er for hverken fællesskabets ellers individets bedste?

TRE CASES: ERKENDELSE AF FORTIDEN OG VERDEN I DAG

I det følgende skitseres kort tre cases fra tre forskellige projekter, hvor vi eksperimenterede med kulturhistorie som afsæt for nye erkendelser for børn og unge.

Tidlig Kulturstart (2019-2021):

På tegningen har en gruppe børnehavebørn (4-5 år) været med museets inspektør ude i den åbne gravhøj, Glentehøj, på Vestlolland. Her hørte børnene om stenalderpigen Lola, om jagt og farlige dyr, om ild og dyreskind, sten og vilde skove. Efterfølgende tegnede de Glentehøj med kulpinde.

Tegningerne indeholdt ofte samme elementer. Store sten, en bakke – og måske en pige (Lola?) og hendes familie. Men de var ofte også udstyret med vinduer, blomster, græs og skorsten. Ting de ikke hørte om eller så på turen. Viden om fortiden blander sig med viden om nutiden i et helt nyt billede.

Special forløb (2022):

På frilandsmuseet De Gamle Huse udviklede museet et specialforløb over temaet skole i gamle dage, målrettet skoleelever i 8. og 9. klasse med autisme. De prøvede gammel dags skoletøj og skulle stå ret for den strenge lærer, sidde til bords i Falstergården rangeret efter 1800-tallets kønshierarkier og ligge under for en disciplin og meget fremmed. hverdag.

Besøget gav dem nye perspektiver. De spurgte de ind til, hvordan homoseksuelle blev behandlet i 1800-tallets landsbyliv. 14-årige Elias forklarede det således til Lolland-Falster Folketidende:

- Man havde sit eget lille samfund med hver sine roller, hvor man hjalp hinanden. Det var på en måde et mere simpelt liv at leve end i dag. Man skulle være som de andre. Være så normal som muligt. Drengene skulle opføre sig som drenge. Piger som piger.

Citatet illustrerer, hvordan fortiden danner ramme om en kritisk refleksion over forskellen på dengang og nu. På den ene side en positiv opfattelse af landsbylivets simple hverdag, og på den anden side skulle man være så normal som mulig, altså en form for social kontrol eller undertrykkelse af dem der stak lidt ud.

Kulture (2019-2022)

På det andet billede er stenalderpigen Lola fremstillet af en gruppe flygtningepiger (12-16 år). De er alle født uden for Europa og har, efter deres boligområde fik besøg af Rasmus Paludans koranafrændende happening, arbejdet med begrebet dansk kultur sammen med museets inspektør. De skulle lave en tegnefilm om Lola.

Pigerne fremstillede en historie, hvor Lola blev forelsket i en dreng fra en fremmed kultur. Hun blev udstødt af sin egen familie – faren- hvorefter hun tog ud i skoven og levede med sin kæreste.

Under processen med manuskriptet foreslog pigerne endda, at faren slog Lola ihjel. Men så huskede de hinanden på, at det jo var en tegnefilm for børn. Derfor valgte de, at historien sluttede med, at Lola og kæresten kom hjem, at faren undskyldte, og de tilgav hinanden.

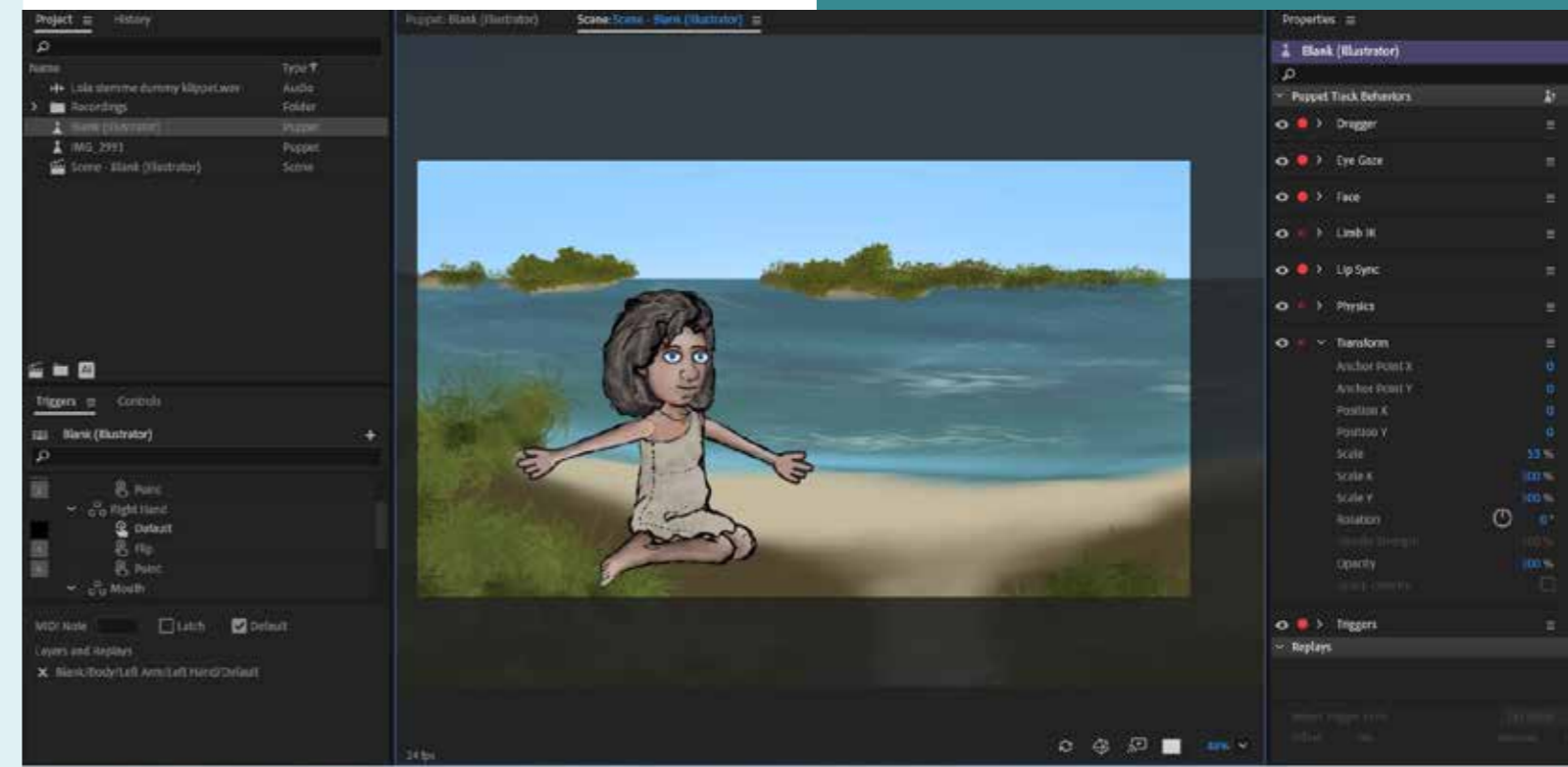
Flygtningepigernes ide om, at faren slog Lola ihjel, viser refleksion over social kontrol og æresrelateret vold i køns-konservative familier. Men samtidig vælger de, at Lola netop skal følge sin og ikke farens vilje; en vilje der bringer hende og faren i konflikt. De stiller sig kritisk til den konservative families sociale kontrol. Her åbner viden om fortiden mulighed for nutidskritik.

KULTURARVENS ERKENDELSESPOTENTIAL

De tre cases viser forskellige vinkler på dét, man kunne kalde ’kulturarvens erkendelsespotential’. Pointen er, at fortiden netop er fortid - den er levet og afsluttet. Vi kan relatere og distancere os på én og samme tid. I fortiden kan vi betragte hele forløb, holde dem ud i strakt arm, genkende godt og ondt, tænke hvad-nu-hvis, og forestille os mange ting, som måske ville være mærkelige eller ligefrem grænseoverskridende, hvis ikke vi kunne distancere det.

I kilderne ser vi, hvad der skete, vi kan etablere baggrunde og præmisser og drage erfaringer. I nutiden flyder det hele mere sammen. Fortiden er netop en tid, der kom før os, den er afprøvet, mærket, elsket og hadet – ægte. Det er måske netop dét, der kan være rorpinden i børns og unges identitetsprocesser: det ægte! Sandheden smuldrer i det postmoderne, men fodsporene i sandet er ægte. Og når vi ser dem lidt på afstand, kan vi måske bedre rumme deres samtids kompleksiteter, genkende os selv i dem, og på den måde lære om vores fortid, nutid og fremtid.

PIGER I ALDEREN 12-16 LAVER TEGNEFILM OM LOLA. DE SYNTES HUN SKULLE HAVE ET HALSSMYKKE.

TAG OG FAG

Af Leif Plith Lauritsen.

Vi keder os aldrig i Bygninger og bygningsafdelingen, eller som den kaldes i hverdagen: Tag og Fag. Således var også 2022 et år, hvor vi var heldige igen at have nok at gøre. Her følger en beskrivelse i udvalg, hvor afdelingen spillede en rolle.

Gulvet i Czarens hus var slidt op. Året begyndte derfor med, at Carsten skiftede gulvet i hjørnestuen. Projekt blev støttet af Mønbogård fonden og foregik i samarbejde med Slots- og Kulturstyrelsen. Gulvet var stedvist så medtaget, at de fer-not, der var i gulvplankerne, stedvist var så slidte, at den overliggende del af feren var helt væk, og stedvist var noten meget tyndslidt. Derved var der opstået huller i gulvplankerne, og udsparring af huller i gulve gjorde det ikke pænere, og forlængede kun gulvets liv minimalt.

Derfor søgte vi Styrelsen om lov til at skifte alle gulvplanker i den fredede bygning, og fik tilladelse. Udskiftningen var lidt en slags bygningshistorisk undersøgelse. Gulvet synes lagt i forbindelse med den sidste reovering af bygningen. Vi fandt blandt andet spor efter de håndværkere, der havde skrevet på undersiden af plankerne. Mellem gulvbrædderne var der gennem tiden faldet forskellige småting ned, og vi fandt et par teskeer, mønter og dele af et menukort.

STORMFULDE UDSILLINGER

Intet år uden udstillinger, og de fokuserede på stormfloden i 1872 og med et tema om døden. Tag og fag var involveret i opbygningen af alle udstillinger. På Stiftsmuseet, skabte vi sammen med inspektørerne og udstillingsgruppens folk udstillingen Hav, som er en let og luftig udstilling hvor

sandstrand, tang, fiskekasser og sejl med tekst og billeder er det bærende element.

For første gang forsøgte vi på museet at lave rod i De Gamle Huse. Ikke bare utilsigtet rod, men vitterligt at få en lille del af frilandsmuseet til at se ud som, om den del var blevet ramt af en stormflod. Tang hang og lå over alt. Møbler lå skyllet rundt i husene og ud af dem, hestevogne og både var knust. Dette var ideen, og vi nåede rigtigt langt med det. Vi skaffede nogle kasserede dele af vogne med mere. fra andre museer og fik ”pyntet” husene troværdigt som muligt. Samtidig fik vi i samarbejde med firmaet Lystek installeret både lyde, speak og film i nogle af husene. Alt sammen noget der var med til at skabe stemningen.

OPFRISKNING AF HUSE

De huse, der ikke havde været udsat for ”stormen” trængte til at blive frisket lidt op. Derfor kastede Martin sig over at få dem repareret og kalket udvendigt. Således blev Skolen, Falstergården, Maltkøllen og Kapellanhuset kalket udvendigt, hvilket virkeligt har pyntet.

Anne-Lotte og Dorthe havde brugt vinteren til at skrive og designe nye informations- og børnesporsskilte til friland. I børnesporet følger man vætterne (et lille nissefolk) rundt i husene sammen med menneskebarnet Christian. Hen over året er alle skilte kommet op, og hjælper nu de besøgende rundt på Friland.

NYE ALARMSYSTEMER

Efter mange år med den samme leverandør af tyverialarmer valgte vi i 2022 at skifte til et nyt firma. Vi følte efterhånden, at det var tid til at tjekke, hvordan pris og ydelse hang sammen. Det betød, at vi bad det daværende alarmselskab om at levere et tilbud, og samtidig fik vi et tilbud fra en anden stor udbyder. Det viste sig, at det nye alarmselskab kunne tilbyde mange flere fordele frem for det gamle. Ikke kun var prisen lavere for samme ydelse, men de havde også lokale montører, der kører fast på Lolland og falster. Alt i alt var det oplagt at skifte. Med denne viden i baghånden efterprøvede vi vores brandalarmudbydere. Det viste sig igen at være en god ide at efterprøve forskellige leverandører. Udskiftningen af brandmeldere starter i første kvartal af 2023.

DET KAN VÆRE SVÆRT AT FÅ DET IDYLLISKE FRILANDSMUSEUM TIL AT SE STORMFLODSHÆRGET UD, MEN VI PRØVEDE.

DET UDSKIFTEDE GULV I HJØRNESTUEN.

BRUGERUNDERSØGELSER 2022

Af Kirsten Wraa.

I 2022 arbejdede museet med flere forskellige brugerundersøgelser. Hvert år deltager vi i Den Nationale Brugerundersøgelse fra Slots- og Kulturstyrelsen samt vores egen brugerundersøgelse på De Gamle Huse – Maribos frilandsmuseum.

Museum Lolland-Falster er, som statsanerkendt museum, forpligtet til at indsamle besvarelser til Den Nationale Brugerundersøgelse. I 2022 lancerede Slots- og Kulturstyrelsen og Rambøll en ny udgave af brugerundersøgelsen, som medførte ændring i indsamlingsmåden. Brugerundersøgelsen blev gennemført på Reventlow-Museet Pederstrup, hvor forhåbningen var, at den kunne give god viden om gæsternes oplevelse af nye udstillinger og tiltag.

INDSAMLINGEN

Tidligere år afsatte museet fem til syv uger til at indsamle brugerundersøgelser. I den nye version blev der samlet ind én dag hver uge, hvor dagen forskød sig fra uge til uge. Gæsterne fik tilbudt en kop kaffe, mens de udfyldte undersøgelsen. Med 183 besvarelser nåede vi over Slots- og Kulturstyrelsens fastsatte mål på minimum 166 besvarelser.

Ligesom tidligere år var det en udfordring at indsamle undersøgelser fra de internationale gæster. I 2022 stod de for blot 4,3 procent af besvarelserne, hvilket svarer til otte. Flere besvarelser fra de internationale gæster vil give bedre indsigt i for eksempel tyske gæsters oplevelser, og hvordan vi kan forbedre deres museumsoplevelse.

BESVARELSER PÅ REVENTLOW-MUSEET

De 183 besvarelser viser, at museet klarer sig rigtig godt på mange områder, men der er samtidig plads til forbedringer. Den samlede vurdering af museet ligger på 8,7 på en skala fra 1-10. På den skala vurderede gæsterne deres oplevelse indenfor otte områder. Museet fik laveste score, 7,3 på "Brugeroplevelsen for børn" og 7,4 på "Muligheden for at deltage aktivt". Gæsterne ønsker altså at deltage aktivt og at få gode brugeroplevelser for børn. Således kan det være to områder, som museet skal udvikle og forbedre.

Ligesom tidligere år høster museet stor ros for "Medarbejdernes venlighed og imødekommenhed" og "Muligheden for at være et rart sted" med scorer på henholdsvis 9,6 og 9,1. Det fremgår også af kommentarerne, hvor der er flotte anmeldelser af personalet for venlighed og viden. Museet og området omkring får ligeledes stor ros for atmosfære, smukke bygninger og omgivelser.

Ud af de 183 besvarelser er 68 procent "ambassadører" og har tilkendegivet, at de vil anbefale museet til andre. De fleste vil anbefale museet på baggrund af området, bygningen og personalet, der også var de parametre, som vi scorede højt på. Men også museets historiske betydning, og at det er en lærerig og autentisk oplevelse, vægtes højt. Med 68 procent ambassadører er der naturligvis også kritikere og neutrale. Det betyder, at der er plads til forbedringer. Der efterspørges flere aktiviteter, særligt for de mindste, samt genstandstekster og litteratur på andre sprog.

SAMMENSÆTNING AF GRUPPEN

Som noget nyt blev der i den nye Nationale Brugerundersøgelse ikke kun lagt vægt på den gæst, som besvarer undersøgelsen, men også de gæster, som denne fulgtes med. Som ved mange tidligere brugerundersøgelser var det primært kvinder i alderen 51-70 år, som besvarede undersøgelsen. 57 procent af de adspurgte besøgte museet for første gang. Mange besøgende kom i grupper på 2-4 personer bestående både af mænd og kvinder. De fleste gæster var 45+, mens gæster i alderen 7-15 udgjorde 5,9 procent, og de 16-24-årige udgjorde 10 procent. De fleste kom sammen med deres partner eller ægtefælle (55,7 procent) eller venner (23 procent). Flere kom med børn i alderen 0-15 år (12,6 procent) og med børn over 16 år (9,3 procent). Det passer meget godt med, at de efterspurgte flere aktiviteter for det yngre publikum. Størstedelen af de besøgende var fra Guldbogsumd og Lolland kommuner (47,5 procent) efterfulgt af Københavns Kommune (12 procent) og resten af Sjælland (30,6 procent). Dette er interessant i forhold til markedsføring og planlægningen af gæstens besøg.

DE GAMLE HUSE – MARIBOS FRILANDSMUSEUM

I 2022 udførte museet sin egen brugerundersøgelse på De Gamle Huse – Maribos frilandsmuseum. Med en stor indsats fra frontpersonalet blev der indsamlet 404 besvarelser.

48,8 procent af alle de adspurgte gæster var 60+, mens de 51-60-årige udgjorde 17,6 procent, og de 41-50-årige udgjorde 13,1 procent. De yngre aldersgrupper 26-40 (11,5 procent), 21-25 (2,4 procent) og under 20 år (6,6 procent) ser umiddelbart ikke ud til at være en stor gruppe på museet. Men det kan skyldes, at det er svært at få dem til at deltage i undersøgelser, da særligt forældre står med små børn og skal videre. Her kunne man tilbyde at sende undersøgelsen på e-mail, hvilket museet har haft god erfaring med i en anden brugerundersøgelse i 2022. Ikke overraskende er 59,1 procent af de adspurgte kvinder. 33 procent besøgte museet som familier med børn, hvor 30,5 procent kom med deres ægtefælle/kæreste, yderligere 17,3 procent var familier med voksne, og 10 procent besøgte museet med venner. Altså er gæsterne en god blanding mellem familier, par og venner.

29,4 procent af de adspurgte gæster kom fra Lolland-Falster, mens 20,3 procent kom fra København og 32,3 procent fra det øvrige Sjælland. Så størstedelen af gæsterne var fra øst for Storebælt. Med denne viden kunne man overveje, om museet skulle markedsføre sig noget mere i de områder.

BESVARELSER

Rigtig mange synes, at alt er godt på museet (33,3 procent), andre nævner den hyggelige og gode atmosfære (9,4 procent). Flere svarer, at særligt den levende formidling var det bedste ved besøget (9 procent). Også særudstillingerne anses som noget godt ved besøget (6,9 procent). Således er det primært den levende formidling, nye udstillinger og omgivelserne, som skaber de gode rammer for gæsternes besøg. Men selvom meget er godt, så er der også her plads til forbedringer. Gæsterne blev spurgt, hvordan museet kunne forbedre museumsoplevelsen. 21,3 procent svarede, at det var godt, som det var. Andre efterspurgte mere information (6,4 procent), mere levendegørelse og flere guidede ture (6,2 procent), bedre skiltning (3,5 procent), mere information på engelsk og tysk (2,5 procent), et kort over området (2,2 procent) og mere interaktivitet (2 procent). Altså ønsker til forbedringer og mere information under besøget.

Gæsterne fandt museet gennem forskellige markedsføringskanaler, størstedelen via hjemmesiden (17 procent), men også Lolland-Falster kataloget (15,8 procent), Visit Lolland-Falster (14,1) og anbefalinger fra venner og familier (13,8) lå højt. 14,1 procent havde tidligere besøgt museet og valgte at genbesøge det. 14,8 procent indikerede, at de har hørt om museet andre steder. Det er værd at notere, at de blandt andet nævnte Maribo Sø Camping og skiltene til museet, som man kører forbi på vej til campingpladsen.

Undersøgelsen spurgte også ind til, hvor meget gæsterne læste af de opsatte skilte. Over 75 procent læste det hele eller det meste. Det var et overraskende svar for museet, da vi ikke forventede, at så mange benyttede sig af skiltene. Spurgt, om skiltene forbedrede museumsoplevelsen, svarede 89,8 procent ja. Således kan vi konkludere, at informationskilte har en større betydning end først antaget.

FUNDRAISING OG SPONSORER

Af Ulla Schaltz og Anna-Elisabeth Jensen

Samarbejdet med fonde og sponsorer bliver mere og mere vigtigt for Museum Lolland-Falster. Det giver ikke blot penge til museets mange projekter, men blåstempler også vores ideer. Ofte får vi også sparring til at udforme projekterne endnu skarpere. Uanset hvad, så er samarbejdet med fonde og sponsorer vitalt ikke kun for at udvikle museet, men også for at klare en mængde vedligeholdelsesopgaver.

I de kommende år er der en stor opgave i at fundraise til et nyt museum i Nykøbing Falster. Side-løbende hermed skal museets øvrige udstillinger også opdateres og udvikles, ligesom museet skal bedrive forskning, og bygninger skal renoveres. Der bliver derfor god brug for medarbejdernes evne til at skrive gode fondsansøgninger.

Museum Lolland-Falsters medarbejdere er faktisk ganske gode til fundraising. Vi sender flere ansøgninger til fonde end tidligere, hvor vi primært søgte penge i EU-puljer og blandt helt lokale fonde. Med museets strategipapirer og virksomhedsplaner følger vi nu en skarp fundraisingstrategi.

Museet har i 2022 sendt 54 ansøgninger afsted; heraf er der meddelt syv afslag og fem ansøgninger er endnu ikke behandlet. Afslagene bliver oftere givet til mindre ansøgninger til begrænsede opgaver, mens vi som oftest ender med bevillinger til de store, profilerede projekter.

Fra 2022 kan især fremhæves bevilling af tilskud fra Lolland og Guldborgsund kommuner til nyt magasinbyggeri på i alt 3 millioner kroner foruden en grund stillet til rådighed af Lolland Kommune.

En række ansøgninger om midler til fremadrettet

forskning i det arkæologiske materiale fra de store udgravninger forud for byggeriet af Femerntunnelen ved Rødbyhavn er blevet bevilliget eller aktiveret i 2022: Augustinus Fonden har bevilliget 2,2 millioner kroner til undersøgelse af det forhistoriske fiskeri i Sylt-holmfjorden på Sydlolland ved Rødbyhavn. Kulturministeriets Forskningsudvalg har bevilliget mere end 360.000 kroner til et gæsteprofessorat til arbejdet med økonomi og økologi på Lolland-Falster i forhistorisk tid. En del af Det Frie Forskningsråds bevilling på over 400.000 kroner er i 2022 med succes blevet brugt til at starte 3L-netværket: Lolland's Lost Landscapes, som er et internationalt forskningsnetværk med udgangspunkt i Lollands stenalderlandskab.

Det skal også nævnes, at Slots- og Kulturstyrelsens pulje til styrkelse af museernes relevans for nye brugergrupper har bevilliget knap 800.000 kroner til et projekt, der rækker ud til unge og voksne i udsatte positioner i et nyt treårigt projekt, "Rødder". Projektet fokuserer på unge og voksne med svag uddannelses- og arbejdsmarkedstilknytning. Projektet er en virkeliggørelse af museets vision om at være museum for alle.

Generelt er Museum Lolland-Falster inde i en økonomisk udvikling, der har genereret et par hundrede millioner kroner i ekstern finansiering over en 10-årig periode.

Ud fra en samlet omsætning på godt 500 millioner kroner i museets levetid fra 2009 til 2022, er der samlet modtaget knap 100 millioner kroner i kommunal støtte, mens resten er hentet udefra i statstilskud, projektmidler fra fonde og puljer, indtægtsdækket virksomhed fra undersøgelser

og formidling. Eller sagt på en anden måde, så har Lolland og Guldborgsund kommuner i museets levetid i gennemsnit fået for fem kroner kulturarv, hver gang de har investeret en krone i Museum Lolland-Falster.

Generelt steg de store fondes bevillingsprocenter tilbage i 2021 til det højeste nogensinde, nemlig 36 procent (Fundats juli 2022), og selv om der er blevet færre fonde, og der er blevet relativt færre bevillinger til kulturområdet, så er de årlige samlede fondsbevillinger til kunst og kultur på cirka 2,5 milliarder kroner, mens det offentlige anvender mere end det dobbelte til kulturelle formål (Fundats oktober 2022).

Museum Lolland-Falster henter generelt mere hjem selv, end vi får i offentlige tilskud. I 2022 fik museet godt 7,5 millioner kroner i kommunal støtte og havde en omsætning på knap 60 millioner. Det betyder, at Lolland og Guldborgsund kommuner faktisk fik for næsten otte kroner kulturarv for hver investeret kommunal krone.

I 2022 FIK MUSEET GODT 7,5 MILLIONER KRONER I KOMMUNAL STØTTE OG HAVDE EN OMSÆTNING PÅ KNAK 60 MILLIONER. DET BETYDER, AT LOLLAND OG GULDBORGSUND KOMMUNER FAKTISK FIK FOR NÆSTEN OTTE KRONER KULTURARV FOR HVER INVESTERET KOMMUNAL KRONE.

	2019	2020	2021	2022
Omsætning eksterne midler - tidligere og nybevilligede	5.844.989	12.549.216	11.017.361	9.915.959, heraf 526.600 fra sponsorater (+ grund til magasin + naturalier til Damptræf)
Bevilliget sum i forhold til ansøgt sum	75 %	85 %	80 %	90 %
Bevilligede ansøgninger i forhold til ansøgte antal	90 %	75 %	70 %	77 %

Museets medarbejdere kan med andre ord klappe sig selv på skuldrene for det gode resultat. I den forbindelse vil vi gerne takke følgende fonde og øvrige bidragsydere for samarbejdet i 2022:

Museets samarbejde med især lokale sponsorer er meget vigtigt. Vi har lokale sponsorer, som har tegnet et sponsorat på hvert af vores udstillingssteder. Derudover har museet en række sponsorer, som har valgt specifikt at støtte en enkelt udstilling eller aktivitet.

I den forbindelse vil vi gerne takke følgende sponsorer for samarbejdet:

Andel	LE34, Damptræf	Glarmester Aage Larsen, Sundfarten
Augustinus Fonden	2010 Vin og Velsmag, Damptræf	Bo-Hus, Sundfarten
Det Frie Forskningsråd DFF	Værkstedet, Damptræf	Guldborgsund Kommune, Sundfarten
Dronning Margrethe II's Arkæologiske Fond	Pabst Bakery, Damptræf	Nykøbing F. Rotaryklub, Sundfarten
Farumgårdfonden	Lolland Kommune, Damptræf	Nykøbing Falster Turistforening, Sundfarten
Guldborgsund Kommune	Stokkemark Bageri, Damptræf	Orla Wilms, Sundfarten
Interreg 5a Danmark-Deutschland	Poda Maribo, Damptræf	Visit Lolland-Falster, Sundfarten
Interreg 5a South Baltic	Varelotteriet, Damptræf	
Kulturministeriets Forskningsudvalg KFU	Studio 27, Damptræf	
Kurskultur 2.0 Interreg Danmark-Deutschland	Bog & Ide, Damptræf	
Landsdommer V. Gieses legat	Legekæden Maribo, Damptræf	
Lolland Kommune	Den Gamle Bagergaard, Damptræf	
Mønbogaardfonden	Benny Nielsen Transport, Damptræf	
Nordeafonden	Dickow VVS	
Nordea-fondens fokusområde Liv i det lokale	Drachmann Advokater	
Slots- og Kulturstyrelsens puljer	Lysholm	
Sonning-Fonden	Rask EL	
Varelotteriet		